Ёд этмас эмиш кишини ғурбатта киши,
Шод этмас эмиш кўнгулни меҳнатта киши,
Кўнглум бу ғарибликда шод ўлмади, оҳ,
Ғурбатда севинмас эмиш албатта киши.

***

Бори элга яхшилиг қилғилки, мундин

Ватан аҳлларига деганларим

яхши йўқ,
Ким, дегайлар даҳраро қолди фалондин яхшилиг.

***

Ҳар кимки вафо қилса, вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса, жафо топқусидур.
Яхши киши кўрмагай ёмонлиғ ҳаргиз,
Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидур.

***

Муқаррардур, ҳар кимки кўп айтур, паришон айтур.

Заҳириддин Муҳаммад БОБУР.

Ватанни севмак иймондандур!

ЎЗБЕКИСТОН ОВОЗИ

Ўзбекистон Халқ демократик партияси газетаси

1996 йил 13 февраль, сешанба № 19 (21.940).

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАР ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ, ДАВЛАТ РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ ВА УЛАРНИНГ ФАОЛИЯТИ ТАРТИБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни ташкил этиш ва уларни давлат рўйхатидан ўтказиш тартибини соддалаштириш, уларнинг фаолияти самарадорлигини ошириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади**:

1. Ўзбекистон Республикасида хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни, халқаро бирлашмаларни ва ташкилотларни, шунингдек, уларнинг таркибий бўлинмаларини ташкил этиш, давлат рўйхатидан ўтказиш ва уларнинг фаолияти тартиби тўғрисидаги Низом тасдиқлансин.

2. Белгилаб қўйилсинки:

а) юридик шахслар сифатида хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар, халқаро бирлашмалар ва ташкилотларнинг, шунингдек, уларнинг таркибий бўлинмаларининг таъсис ҳужжатларини ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш ва уларни давлат рўйхатига олиш зарур ҳужжатлар илова қилинган ҳолда ариза берилган пайтдан бошлаб 5 иш кунигача бўлган муддатда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ёки унинг ҳудудий органлари томонидан амалга оширилади.

Ушбу корхоналарни ташқи иқтисодий алоқалар қатнашчилари сифатида рўйхатга олиш Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги томонидан 3 иш куни давомида ҳозир бўлганларида амалга оширилади;

б) юқорида кўрсатиб ўтилган корхоналар ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш ва давлат рўйхатига олиш учун Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ёки унинг ҳудудий органларига қуйидаги ҳужжатларни тақдим этадилар:

давлат рўйхатидан ўтказиш тўғрисида ариза;

таъсис ҳужжатлар (таъсис йиғилиши протоколи, таъсис шартномаси ва устав)нинг асл нусхалари ва нотариал идорада тасдиқланмаган биттадан нусхалари;

таъсис ҳужжатларида белгиланган устав фонди миқдорининг 30 фоизи сўм ва валютадаги вақтинчалик жамғариш счётларига ўтказилганлиги тўғрисида банк тўлов ҳужжати;

корхона рўйхатга олинганлиги учун белгиланган миқдорда давлат божи тўланганлиги ҳақида банк тўлов ҳужжати;

Ўзбекистон Республикаси консуллик муассасаси ёки ушбу мамлакатда Ўзбекистон Республикаси консуллик муассасаси мавжуд бўлмаган тақдирда Россия Федерациясининг консуллик муассасаси томонидан белгиланган тартибда расмийлаштирилган хорижий муассис рўйхатдан ўтказилган жойдаги савдо реестридан у ҳақдаги кўчирма ва банк тавсияномаси.

Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни давлат рўйхатидан ўтказиш учун кўрсатиб ўтилган рўйхатдаги ҳужжатлардан бошқа ҳужжатлар сўралмайди.

3. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ва Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигининг биринчи раҳбарларига уларнинг ходимлари томонидан хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни ташкил этиш ва давлат рўйхатидан ўтказишнинг тасдиқланган тартиби ва муддатларига қатъий риоя этилиши, улар томонидан қарорлар қабул қилинишида бюрократизм ва сансалорликка йўл қўйилмаслиги учун шахсий жавобгарлик юклансин.

4. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги ва Давлат мулки қўмитаси, бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар икки ҳафта муддатда идоравий норматив ҳужжатларга тегишли ўзгартиришлар киритсинлар.

5. Фаолиятнинг муайян турларини амалга оширишга лицензия берувчи вазирликлар, давлат қўмиталари ва идоралар лицензиялар бериш тартибини белгиловчи норматив ҳужжатларни ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш ва давлат рўйхатига олиш учун ўн кун муддатда Адлия вазирлигига тақдим этсинлар.

6. Адлия вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги «Ўзистиқболстат» давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Давлат патент идораси ва республика Атамашунослик қўмитаси билан биргаликда икки ҳафта муддатда янгидан ташкил этилаётган корхоналарга ном бериш тартибини ишлаб чиқсинлар ва кўриб чиқиш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсинлар.

7. Хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни ташкил этиш ва уларни давлат рўйхатидан ўтказиш учун зарур таъсис ҳужжатларини тайёрлашга оид хизматлар кўрсатиш мақсадида хорижий сармоялар бўйича агентлик томонидан хўжалик ҳисобидаги консалтинг фирмалари тармоқлари ташкил этилиши мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин.

8. Вазирлар Маҳкамасининг 1995 йил 2 мартдаги 76-сон қарори ўз кучини йўқотган, деб ҳисоблансин.

9. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Бош вазир Ў. Султонов зиммасига юклансин.

Қарорнинг қандай бажарилаётганлиги йилнинг ҳар чорагида кўриб чиқилсин, зарурат бўлса республика ҳукуматига таклифлар киритилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1996 йил 12 февраль.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

АҲОЛИНИНГ ОМОНАТЛАРДАГИ ВА ДАВЛАТ СУҒУРТАСИ БЎЙИЧА ПУЛ МАБЛАҒЛАРИНИ ИНДЕКСАЦИЯ ҚИЛИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Аҳолининг омонатлардаги ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағларини индексация қилиш тўғрисида» 1995 йил 20 декабрдаги Фармонини бажариш юзасидан Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади:**

1. 1992-1995 йилларда нархлар индексининг ўсганлигини ҳисобга олиб, шунингдек, аҳолининг омонатлардаги ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағларининг харид қобилиятини сақлаб қолиш мақсадида аҳолининг кўрсатиб ўтилган пул маблағларини индексация қилиш миқдори 4000 баравар этиб белгилансин.

2. Ўзбекистон Республикаси Халқ банки ва тижорат банклари:

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ва республика ҳудудида доимий яшовчи фуқаролиги бўлмаган шахслар мурожаат қилишганда уларга 1996 йил 15 февралдан 30 июнгача Ўзбекистон Республикаси банк муассасаларидаги 1992 йил 1 январдаги ҳолатига кўра ва 1996 йил 1 январда амалда бўлган омонатлар бўйича «индексация» махсус счётлари очсинлар ва индексация қилинган суммага омонат дафтарчалари берсинлар;

1996 йил 1 июлдан бошлаб махсус очилган «индексация» счётларидан тегишли белгиланган индексация суммалари босқичма-босқич тўланишини таъминласинлар;

ҳар йили «индексация» счётлари бўйича «йўқлаб олинадиган» омонатларга белгиланган амалдаги фоиз ставкаларидан келиб чиқиб ўтган давр учун 1 январдаги ҳолатига кўра фоизлар қўшиб борсинлар. Инфляция даражасини ҳисобга олган ҳолда ҳар йили фоиз ставкалари миқдорларини қайта кўриб чиқсинлар.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Давлат суғурта Бош бошқармаси 1996 йил 15 февралдан 31 мартгача 1992 йил 1 январдаги ҳолатига кўра ва 1996 йил 1 январгача амалда бўлган (ҳаётни, болаларни суғурта қилиш ва никоҳ кунида бериладиган барча шартномалар бўйича) узоқ муддатли суғурта шартномалари бўйича суғурта бадалларини индексация қилсин ва суғурталовчиларга тегишли билдиришномалар берсин, индексация қилинган пуллар Халқ банки муассасалари орқали аҳоли омонатлари бўйича белгиланган тартибдаги сингари тартибда тўланишини назарда тутсин.

4. Аҳолининг омонатлардаги ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағларини индексация қилиш бўйича республика, вилоят, шаҳар ва туман комиссиялари тузилсин.

Аҳолининг омонатлардаги ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағларини индексация қилиш бўйича республика комиссияси тўғрисидаги Низом, шунингдек, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар, Тошкент шаҳар, туман ва шаҳар ҳокимликлари ҳузуридаги комиссиялар тўғрисидаги Низом тасдиқлансин.

5. Қуйидагилар:

аҳолининг банк муассасаларида омонатда турган пул маблағларини индексация қилиш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги Низом;

давлат суғуртаси муассасаларидаги узоқ муддатли суғурта бадалларини индексация қилиш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги Низом тасдиқлансин.

6. Белгилаб қўйилсинки, фуқароларнинг омонатлари тўғри ва асосли индексация қилиниши ва бунда тартиб бузишларга йўл қўйилмаслиги учун аҳолининг омонатлардаги ва давлат суғуртаси бўйича пул маблағларини индексация қилиш бўйича Қорақалпоғистон республика, вилоят, шаҳар ва туман комиссияларининг раҳбарлари шахсан жавоб берадилар.

7. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги:

«Қоплаш фонди» республика жамғармасига жамланадиган маблағларнинг 50 фоизи миқдоридаги улуш давлат бюджети маблағлари ҳисобидан қўшилишини таъминласин;

ҳар йили давлат бюджетини шакллантиришда «Қоплаш фонди» учун зарур маблағларни назарда тутсин.

8. Марказий банкка, тижорат банкларига ва бюджетдан ташқари фондларга «Қоплаш фонди» республика жамғармасига жамланадиган маблағларнинг 50 фоизи миқдорида улушлар қўшиш тавсия этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги қарорнинг мазкур банди бажарилиши мунтазам назорат қилинишини таъминласин.

9. Ўзбекистон Республика Халқ банки:

«Қоплаш фонди» республика жамғармасига корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий бадалларини жалб қилсин;

йилнинг ҳар чорагида Молия вазирлигига кўрсатиб ўтилган жамғармага маблағлар тушиши ва улардан фойдаланиш ҳақида ҳисобот тақдим этсин.

10. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Халқ банки, Марказий банки, тижорат банклари, Молия вазирлиги ҳузуридаги Давлат суғурта бош бошқармаси, «Ўзтелерадио», Давлат матбуот қўмитаси, Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги аҳоли ўртасида омонатлар ва суғурта бадалларини индексация қилиш тартиби ва уни ўтказиш шартлари тўғрисида кенг тушунтириш ишлари олиб борилишини таъминласинлар.

11. Республика комиссияси, ҳудудий комиссиялар, Халқ банки (Н. Муҳитдинов), Давлат суғурта бош бошқармаси (С. Вальдман), тижорат банклари раҳбарлари индексация пуллари ва улар бўйича фоизлар тўғри, ўз вақтида ҳамда тўлиқ ҳисобланиши ва берилишини таъминласинлар.

12. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Б. Ҳамидов зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1996 йил 12 февраль.

ОНА-ЮРТИМ ГУЛ ЧЕЧАКЛАРИ.

Қ. ЭРГАШЕВ олган сурат.

СЎНГГИ СОАТДА

МАМЛАКАТИМИЗДА

ФАРҒОНАДА 1995 йилда вилоятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш масалаларига бағишланган йиғилиш бўлди. Уни вилоят ҳокими М. Исломов бошқарди. Йиғилишда ўтган йили бу борада муайян ютуқларга эришилгани таъкидланди, йўл қўйилган хато ва камчиликларни тезда бартараф этиш зарурлигига эътибор қаратилди.

***

ТОШКЕНТ вилоятида ўтган йили ҳавога заҳарли моддалар чиқиши анча камайди, ер ва сув ресурсларидан самарали фойдаланила бошланди. Йирик саноат марказлари — Ангрен, Олмалиқ, Чирчиқ, Бекобод шаҳарларидаги экологик аҳвол бирмунча яхшиланди.

***

. НАВОИЙ цемент заводида ўтга ўта чидамли ғиштга эҳтиёж катта. Бироқ корхона бундай ғиштни катта сарф-харажат эвазига хориждан келтиради. Бу эса маҳсулот таннархига таъсир этади. Учқудуқ туманида топилган янги хом ашё уни шу ернинг ўзида тайёрлаш мумкинлигини кўрсатди. Айни пайтда бу борадаги ишлар бошланиб кетди.

***

БОҒОТ тўқимачилик фабрикасида хориждан келтирилган янги дастгоҳлар ўрнатила бошланди. Республикамиз мустақиллигининг беш йиллиги арафасида улар ёрдамида илк маҳсулот ишлаб чиқарилади. Бу маҳсулот ўзининг сифати ва бежиримлиги билан жаҳон бозори талабига жавоб беради.

ЖАҲОНДА

. ВАШИНГТОН. Америка Қўшма Штатларидаги энг оммавий нашрлардан бири — «Вашингтон пост» газетасининг нуфузи ортиб бормоқда. Газета кейинги пайтларда узоқ вақт мамлакат аҳолисидан сир тутилган баъзи маълумотларни ошкор этмоқда.

Айниқса, газета мамлакат плутоний заҳиралари ва уларнинг умумий ҳажми тўғрисида очиқ-ойдин ёзгандан сўнг ўқувчилар орасида қўлма-қўл бўлиб кетди.

***

. ТОКИО. Хитой кемасининг Сенкаку оролларида ўтказган нефть қидирув ишлари Япония оммавий ахборот воситаларида салбий аксини топди. Маълумки, Жанубий Хитой денгизида жойлашган мазкур ороллар устидан назорат қилиш муаммоси икки мамлакат ўртасидаги баҳс ва мунозараларга сабаб бўлмоқда. Чунки, бу ерларда катта нефть конлари мавжуд.

***

. ТАЙБЭЙ. Тайванда Хитой билан ушбу орол мамлакат муносабатларини ўрганадиган махсус қўмита таъсис этилди. Кейинги пайтларда икки мамлакат муносабатларининг кескинлашгани боис, Тайвань ҳукумати ана шундай қўмита ташкил этишга қарор қилди.

Янги қўмитанинг илк вазифаси — 23 мартда Тайванда бўлиб ўтадиган президент сайлови куни мамлакатда хавфсизликни таъминлашдир.

***

БОНН. Франция Бош вазири Ален Жюппе бир кунлик амалий ташриф билан Германияга келди.

Франция Бош вазири Германия Федерал канцлери Гельмут Кол билан учрашиб, икки мамлакат ўртасидаги савдо-иқтисодий муносабатларни ривожлантириш, Европа интеграциясини янада чуқурлаштириш муаммолари ва халқаро вазиятни муҳокама қилади.

ДЕПСИНИШ ҚАЧОНГАЧА?

Жондорликларнинг вилоятда ўзига хос ўрни, мавқеи бор. Улуғ алломалар юрти саналган тумандан ўз касбининг донгдор усталари кўплаб етишиб чиққанки, шундан бу ерда ўзига хос катта тажриба мактаби ҳам мавжуд. Афсуски, кейинги бир йилда туманда ютуқлардан кўра нуқсонлар бу чиройли ишларга соя ташлади. Ислоҳотлар йўлида депсиниш юз берди. Қишлоқ хўжалигида илгарилаш ўрнига орқага кетиш содир бўлди. Чорвачилик қолоқликка юз тута бошлади. Нега?

Қўнғироқ

Пахтачилик туман иқтисодиётининг асосини ташкил этади. Лекин соҳадаги қолоқлик сабабли туманда пахта етиштириш ва давлатга сотиш режаси бажарилмай қолди. 11795 гектар майдондан 44600 тонна ўрнига қарийб 39 минг тонна хом ашё йиғиштириб олинди. Ҳосилдорлик 32,8 центнерни ташкил этди. 1994 йилга нисбатан 8560 тонна пахта давлатга кам сотилди. Тўққизта жамоа хўжалиги йиллик режани уддалай олмади. Ўнлаб бригадаларда қилинган меҳнат самарасиз кетди. Уруғлик, техника, ишчи кучига сарфланган харажат қопланмади ҳам. Ҳосилдорлик 11-17 центнер бўлгач, фойдадан гап очмаса ҳам бўлади.

Туман агрохизмат уюшмаси раиси Нарзулла Рўзиев ҳамда туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Ж. Иззатовларнинг айтишича, туманда 23 минг гектар экин экиладиган, шўри ювиладиган майдон бор. Жорий йилда 17470 гектар ерга чигит экилиши белгиланган. Шу майдондан 55 минг тонна пахта олиниши лозим. Бунинг устига сув танқис, ёнилғи қиммат, техника «чарчаган», минерал ўғит-муаммо. Айтилган майдонга чигит эксак, сабзавотни ўйласак ҳам, ўйламасак ҳам чорва учун ер қолмайди, дейди улар.

Хуллас, мутахассисдан тортиб, раҳбарларгача шу ўй тинчлик бермайди. Гарчи, ҳозир қолоқлик доғини ювиш учун дадил ҳаракат қилинаётган бўлинса-да, қишки тадбирларни бажаришдан кўнгил асло тўлмайди. Шўр ювиш кечикяпти, техникани таъмирлаш муддати резинадай чўзилмоқда.

Шу ўринда яна бир гапни айтиш жоиз. Барча жамоа хўжаликларида йиллик ҳисобот йиғилишлари бўлиб ўтди. Натижалар сарҳисоб қилинди, галдаги режалар белгиланди. Аммо деҳқоннинг талаби битта: қачон қўлимиз пул кўради? Ҳокимликдан бизга маълум қилишларича, деҳқонлар пахта тергани учун пул олган, холос. Ойликлари эвазига эса ун, ёғ, гуруч, кийим-кечак тарқатилган. Нақд пул муаммоси ўз ечимини кутиб ётибди.

Туманда ғалла мустақиллиги йўлидаги уринишлар ҳали бўй-басти билан ўз самарасини бермаяпти. Оқибатда 1995 йилда ҳам кўзланган мақсадга эришилмади. 12870 тонна ўрнига 8670 тонна дон етиштирилди. Ҳосилдорлик эса 15,8 центнерни ташкил этди. Бу қандай ҳол бўлди? Ажаб, 106 та фермер хўжалигига нақд чўлнинг ўзидан берилган 557 гектар ер билан фермер маҳсулотни кўпайтира оладими? Туманда қишдан олиб чиқиш учун ҳар бир шартли мол бошига бултур 4,5-7,7 центнердан озуқа бирлиги миқдорида емиш жамғарилди. Ҳозир кўпчилик фермаларда озуқанинг таги кўриниб қолди.

Чорва ҳам етти хазинанинг бири. Лекин ўзибўларчилик, боқибеғамлик оқибатида ушбу тармоқ таназзулга юз тутаётир. Уни тиклаш учун кўплаб куч ва ғайрат сарфлаш керак. Туманда қорамоллар бош сони ўтган бир йилда 2199 бошга, шундан сигирлар 194 бошга, бузоқ олиш 79 бошга, қўй 17515 бошга камайтириб юборилган. Сут етиштириш 1545,6 гўшт — 83,6 тоннага, тухум — 369,1 минг донага камайди. Бир сигирдан сут соғиб олиш 1994 йилга қараганда 537 килограммга камайтириб юборилган. Савол туғилади — ахир туманнинг эгаси борми ўзи?

Хулосамиз шу: қишлоқ аҳолисига ҳар томонлама ғамхўрлик оширилиб, муносабат тўғри ташкил этилсагина меҳнат самарали, ислоҳотлар одими дадил бўлади.

Даврон БАҲРОНОВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

Ўтган йилнинг охирида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўртинчи сессиясида, Конституцион кафолатларни таъминловчи, жамиятимиз учун жуда зарур, муҳим бўлган Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодекси қабул қилинди.

Қонун ва шарҳ

ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲУҚУҚЛАР ТАЪМИНОТИ

Мазкур Кодекс ҳажм жиҳатидан катта, кенг, аниқ, равон. Оммага тушунарли қилиб тайёрланган. Юзага келган меҳнатга оид ҳуқуқий муносабатларни ҳал қилишга қодир қонундир. У ҳақда фикр билдирар эканмиз, умумий қисмнинг биринчи бобиданоқ меҳнатга оид муносабатларни тартибга солувчи норматив ҳужжатлар, уларнинг вазифалари, амал қилиш доираси ҳақида тушунча берилганининг ўзиёқ унинг мукаммаллигидан далолатдир.

Кодекснинг 6-моддасига мувофиқ барча фуқаролар меҳнат ҳуқуқларига эга бўлиш ва улардан фойдаланишда тенг имкониятларга эгадир.

Янги Кодексга мувофиқ, ишга қабул қилишга ўн олти ёшдан йўл қўйилади. Ўн беш ёшга тўлган шахслар ота-онасидан бирининг ёки ўрнини босувчи шахснинг ёзма розилиги билан ишга қабул қилинади. Шундай асосларда болаларнинг соғлигига ва камол топишига зиён етказмайдиган ва таълим олиш жараёнини бузмайдиган енгил ишларни ўқишдан бўш вақтларда бажариш учун ўн тўрт ёшга тўлган ўқувчиларни қабул қилишга ҳам йўл қўйилади. Меҳнат шартномаси дастлабки синов шарти билан тузилиши ҳам мумкин, унинг турлари 84-моддада тўлиқ акс эттирилган. Кодексга кўра дастлабки синов муддати уч ойдан ошмаслиги лозим.

Иш соати қандай бўлиши керак? Кўпчиликни қизиқтирадиган бу саволга муваффассалроқ ёндашилган. Ходим учун иш вақтининг нормал муддати ҳафтасига қирқ соатдан ортиқ бўлиши мумкин эмас. Олти кунлик иш ҳафтасида ҳар кунги ишнинг муддати етти соатдан, беш кунлик иш ҳафтасида эса саккиз соатдан ортиб кетмаслиги лозим.

Айрим тоифадаги ходимлар учун уларнинг ёши, соғлиғи ҳолати, меҳнатнинг шартлари, меҳнат вазифаларининг ўзига хос хусусиятлари ва ўзга ҳолатларни инобатга олиб, иш вақтининг қисқартирилган муддати белгиланади, яъни ўн саккиз ёшга тўлмаган ходимлар, I ва II гуруҳ ногиронлари ноқулай меҳнат шароитларидаги ишларда банд бўлган ходимлар, алоҳида тусга эга бўлган ишлардаги ходимлар шулар жумласидандир.

Юқори даражадаги ҳис-ҳаяжон, ақлий зўриқиш, асаб танглиги билан боғлиқ, яъни, алоҳида тусга эга бўлган ишлардаги айрим тоифадаги ходимлар учун (тиббиёт ходимлари, педагоглар ва бошқалар) иш вақтининг муддати ҳафтасига ўттиз олти соатдан ошмайдиган қилиб белгиланади. Ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишувга биноан ишга қабул қилиш чоғида ҳам, кейинчалик ҳам тўлиқсиз иш куни ёки тўлиқсиз иш ҳафтаси белгилаб қўйилиши мумкин. (119-модда) Байрам (ишламайдиган) кунлари арафасида кундалик иш (смена) муддати барча ходимлар учун камида бир соатга қисқартирилади. Иш вақтидан ташқари ишнинг муддати ҳар бир ходим учун сурункасига икки кун давомида тўрт соатдан ва йилига бир юз йигирма соатдан ортиқ бўлмаслиги керак.

Энди дам олиш ҳақидаги ғамхўрлик ҳам кодексда мукаммаллашганлиги устида тўхталсак. Ходимга иш куни давомида дам олиш ва овқатланиш учун иш вақтига киритилмайдиган танаффус берилиши керак. Барча ходимларга беш кунлик иш ҳафтасида икки кун, олти кунлик иш ҳафтасида эса бир дам олиш куни берилади. Дам олиш кунлари ишлатиш тақиқланади. Алоҳида ҳоллардагина иш берувчи томонидан касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан келишиб, дам олиш куни ишга жалб қилишга йўл қўйилади. Дам олиш кунларида бажарилган иш учун икки ҳисса миқдорда ҳақ тўланади.

Қонун талабига кўра, (134-модда) ходимга ўн беш кундан кам бўлмаган муддат билан йиллик асосий таътил берилади, (135-модда) Ўн саккиз ёшга тўлмаган шахсларга, ишлаётган I ва II гуруҳ ногиронларига — ўттиз календарь кун, айрим тоифадаги ходимларга (қонунда кўрсатилган ҳолларда) узайтирилган таътиллар белгиланади (150-модда). Ходимни аризасига мувофиқ, унга иш ҳақи сақланмаган ҳолда таътил берилиши мумкин. Иш ҳақи сақланмаган таътил, уруш қатнашчиларига, I ва II гуруҳ ногиронларига, икки ёшдан уч ёшгача бўлган, ўн икки ёшга тўлмаган икки ва ундан ортиқ болани тарбиялаётган аёлларга — ҳар йил ўн тўрт календарь кунга қадар берилади. Яна шуни қайд қилиш лозим (151-модда). Ходимларга иш даврида, уларнинг хоҳишига кўра, йиллик таътилнинг энг оз муддатидан .ўн беш иш кунидан) ортиқча қисми учун пуллик компенсация тўланиши мумкин:

Меҳнатга ҳақ тўлаш тартибини белгиловчи 9-бобда, иш берувчи ўзининг молиявий ҳолатидан қатъи назар, ходимга бажарган иши учун ҳақни белгиланган меҳнат ҳақи шартларига мувофиқ, қонунда кўрсатилган муддатларда тўлаши шартлиги кафолатланган (154-модда), иш ҳақининг миқдори қонун билан белгилаб қўйилган энг кам меҳнат ҳақи миқдоридан оз бўлиши мумкин эмас (155-модда), Тунги вақтдаги ишнинг ҳар бир соати учун камида бир ярим баробар миқдорда ҳақ тўланади.

Ишдаги ютуқлар учун ходимга нисбатан рағбатлантириш чораларини қўлланиши билан қуйидаги интизомий жазо чораларини қўллаш мумкин. Яъни ҳайфсан, ўртача ойлик иш ҳақининг йигирма фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда жарима, ички меҳнат тартиби қоидаларида ходимга ўртача ойлик иш ҳақининг қирқ фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда жарима солиш ҳоллари ҳам назарда тутилиши мумкин. Меҳнат шартномасини бекор қилиш (181-модда). Интизомий жазонинг амал қилиш муддати жазо қўлланилган кундан бошлаб бир йилдан ошиб кетиши мумкин эмас. Агар ходим шу муддат ичида яна интизомий жазога тортилмаса, у интизомий жазо олмаган деб ҳисобланади. Интизомий жазони қўллаган иш берувчи ўз ташаббуси билан, ходимнинг илтимосига биноан, меҳнат жамоаси ёки ходимининг бевосита раҳбари илтимосномасига кўра жазони бир йил ўтмасдан олдин ҳам олиб ташлашга ҳақли (183-модда). Интизомий жазо устидан якка меҳнат низоларини кўриш учун белгиланган тартибда шикоят килиниши мумкин (184-модда).

Меҳнат шартномаси тарафларининг моддий жавобгарлигини белгиловчи ўн иккинчи бобда, умумий қоидалар билан бирга ходимга етказилган зарар учун иш берувчининг моддий жавобгарлиги масалалари кенг ёритилган. Жумладан, ўз меҳнат вазифаларини бажариши муносабати билан ёки меҳнат қилиш имкониятидан ғайриқонуний равишда маҳрум этилганлиги натижасида, ходимга, боқувчиси иш билан боғлиқ ҳолда вафот этган тақдирда эса, — унинг оила аъзоларига етказилган ҳар қандай зарарни (шу жумладан, маънавий зарарни) иш берувчи, тўлиқ ҳажмда тўлайди.

Аёлларга ва оилавий вазифаларни бажариш билан машғул шахсларга бериладиган қўшимча кафолатлар ҳам Кодексда ёритилган. Диққатга сазовор талаблар шуки, ҳомиладорлиги ёки боласи борлиги сабабли аёлларни ишга қабул қилишни рад этиш ва уларнинг иш ҳақини камайтириш (224-модда), меҳнат шароити ноқулай ишларда, шунингдек, ер ости ишларда аёллар меҳнатини қўллаш (225-модда), ҳомиладор аёлларни, ёш болали аёлларни уларнинг розилигисиз тунги ишларда, дам олиш кунлари ишларга жалб қилиш, хизмат сафарига юбориш (228-модда) тақиқланади. Кодексда аёлларга қўшимча дам олиш йиллик таътиллар бериш ва ҳомиладорлик ҳамда туғиш таътилларидаги имтиёзлар ҳам ёритилган.

Кодекснинг 268-моддасига мувофиқ, ходим, касаба уюшмаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи; меҳнатнинг ҳуқуқ бўйича инспектори; иш берувчи, меҳнат низолари комиссиясининг қарорига рози бўлмаган тақдирда, шунингдек, унга ходим томонидан етказилган зарарни қоплаш ҳақидаги низолар бўйича прокурор; меҳнат низосини кўриш ҳақидаги ариза билан судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга. Меҳнат низолари қуйидаги ҳолларда бевосита туман (шаҳар) судларида кўриб чиқилади: (269-модда) Агар ходимнинг иш жойида меҳнат низолари комиссияси тузилмаган бўлса; улар меҳнат шартномасини бекор қилиш асосларидан қатъи назар, ишга тиклаш тўғрисида, меҳнат шартномасини бекор қилиш вақти ва асослари таърифини ўзгартириш тўғрисида, мажбурий прогул ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақт учун ҳақ тўлашга доир бўлса; улар ходим томонидан иш берувчига етказилган зарарнинг тўланиши ҳақида бўлса; улар меҳнат вазифаларини бажараётганда ходимнинг соғлиғига шикаст етказилгани оқибатидаги зарарни (шу жумладан маънавий зарарни) ёки унинг мол-мулкига етказилган зарарни иш берувчи томонидан тўланиши ҳақида бўлса; уларни ишга қабул қилиш ғайриқонуний рад этилган бўлса; улар иш берувчи ва касаба уюшмаси қўмитаси ёки ходимларнинг бошқа вакиллик органи билан олдиндан келишиб ҳал этилган масалалар юзасидан келиб чиққан бўлса, меҳнат низоси меҳнат низолари комиссиясида кўрилмаган деган важ билан ходимнинг аризасини кўриб чиқишни рад этишга йўл қўйилмайди. Судга ёки меҳнат низолари комиссиясига мурожаат этиш учун қуйидаги муддатлар белгиланади: (270-модда). Ишга тиклаш низолари бўйича

— ходимга у билан меҳнат шартномаси бекор қилинганлиги ҳақидаги буйруқнинг нусҳаси берилган кундан бошлаб бир ой;

— ходим томонидан иш берувчига етказилган моддий зарарни тўлаш ҳақидаги низолар бўйича — зарар етказилганлиги иш берувчига маълум бўлган кундан бошлаб бир йил;

— бошқа меҳнат низолари бўйича — ходим ўз ҳуқуқи бузилганлигини билган ёки билиши лозим бўлган кундан бошлаб уч ой белгиланган. Ушбу моддада белгиланган муддатлар узрли сабабларга кўра ўтказиб юборилган тақдирда, бу муддатлар суд ёки меҳнат низолари комиссияси томонидан қайта тикланиши мумкин. Ходимнинг соғлиғига етказилган зарарни қоплашга доир низолар бўйича судга мурожаат қилиш учун муддат белгиланмайди.

Мазкур Меҳнат Кодекси 1996 йил 1 апрелдан эътиборан амалга киритилади. Шу кундан бошлаб юзага келган меҳнатга оид ҳуқуқий муносабатларга нисбатан қўлланилади. Бу қонун мустақил давлатимизнинг ҳуқуқий пойдеворини қуришдаги яна бир қадамдир.

Бахтиёр ПЎЛАТОВ,
Ўзбекистон Республикаси Прокуратурасининг бошқарма бошлиғи, катта адлия маслаҳатчиси, юридик фанлари номзоди.

Шаҳрисабзлик тўқувчи Ҳ. Салимова: «Ниятим юртимизнинг ҳар бир хонадонига гўзаллик бахш этиш».

Эргаш ҚУЛМУРОДОВ олган сурат.

Тадбиркорлик

ПАРКЕНТ ЧЕВАРЛАРИ

ТОШКЕНТ (мухбиримиздан). Паркентда давлат ва ижтимоий қурилишда хотин-қизлар иштирокини таъминлашга алоҳида аҳамият берилмоқда.

Шаҳар хотин-қизлар кенгаши йиллик ҳисобот йиғилишида ана шу мавзуда гап борди. Ютуқ, камчиликлар таҳлил қилинди. Тадбирлар белгиланди. Айниқса, маҳаллаларда хотин-қизлар ўртасида ислоҳот талабларидан келиб чиқадиган вазифалар хусусида тушунтириш ишлари олиб борилаётганига эътибор қаратилди. Бундай тадбир ўз самарасини бермоқда. Чунончи, 13-маҳаллада яшовчи Алфия Файзиева билан Дилбар Юсуповалар ўз уйларида тўқувчилик ва тикувчилик курслари очиб, чеварларни жалб этмоқдалар.

Абдунаби МАННОПОВ.

Маънавият олами

ЁРДАМГА ОШИҚАДИ

Эдуард Манасипов биринчилардан бўлиб Ўзбекистон ХДПга аъзо бўлганди. Унинг оиласида ишга масъуллик, болалар ва фуқароларга нисбатан меҳрибонлик бошқача. Бунга у киши онасининг узоқ йиллар давомида боғча мудираси бўлиб ишлагани сабаб бўлса керак, деб ўйлайди.

Эдуард Аббосович ишбилармон. Ҳозир у маҳаллий фонд, бюджет ва давлат муассасаларининг сантехникаси, иситгичларнинг таъмири билан шуғулланадиган «Даврон» кичик корхонасига раҳбарлик қилмоқда. Шу билан бир қаторда жамоат ишларида қатнашади. Юнусобод туман партия ташкилотининг тафтиш комиссияси раиси ҳамдир. Партия бюджетини мустаҳкамлашда ўз тажрибаси ва маслаҳати билан туман кенгашига яқиндан ёрдам беради. Шунинг учун ҳам уни кўпинча туман партия кенгаши биринчи котиби М. Усмоновнинг хонасида учратиш мумкин. Энг муҳими, у доимо ёрдамга муҳтож оилаларга ёрдам беришга ошиқади.

Тумандаги болалар уйи маъмурияти катта миқдорда болалар кийими ва юмшоқ жиҳозлар олиб берилганлигини фахр билан эслайди. 50 дан ортиқ кам таъминланган партия аъзоларига моддий ёрдам, байрамларда фаолларга қимматбаҳо совғалар улашиш унинг кундалик ишига айланган. Кўп болали оилалар ҳам унинг эътиборидан четда қолмайди. Бу рўйхатни яна ва яна давом эттириш мумкин...

У ҳамиша эл назарида. У кишининг издошлари Юнусободда кўпаймоқда.

Эркин ЭСИРГАДИЕВ,
«Ўзбекистон овози» мухбири.

Қадриятларимиз

АЛЛОМАНИ ЁД ЭТИБ

БУХОРО (мухбиримиздан). Миллий қадриятларимиз ривожига катта ҳисса қўшган аллома Хожи Муҳаммад Ориф ар-Ревгарий таваллудининг 875 йиллигини нишонлашга тайёргарлик кўрилмоқда.

Вилоят ҳокими фуқаро ва уламолар, айниқса Шофиркон тумани ҳокимлигининг таклифларини инобатга олиб, аллома юбилейни шу йилнинг октябрь ойида нишонлаш ҳақида қарор қабул қилди. Бу қарор асосида ҳозир Шофиркондаги Хожа Муҳаммад Ориф ар-Ревгарий зиёратгоҳи таъмирланмоқда. Кутубхоналарда, музейларда юбилейга атаб китоб кўргазмалари ташкил этилмоқда.

Даврон БАҲРОНОВ.

Савобли ишлар

ДЕПУТАТ СТИПЕНДИЯСИ

АНДИЖОН (мухбиримиздан). Саховатпеша кишилар бор бўлсин. Улар қадриятларимизни тиклаш, соғлом авлодни тарбиялаш ва маънавиятимиз ривожи учун камарбаста бўлиб туришибди.

ЎзХДП Шаҳрихон туман кенгашининг биринчи котиби, Олий Мажлис депутати М. Отабоев хайрли ишга қўл уриб, депутатлик маошидан А. Йўлдошев номли 31-мактабнинг юқори синфларида намунали хулқ ва аъло баҳоларга ўқиётган олти нафар ўқувчига стипендия ажратди. Партия фаолининг ёшларимиз баркамоллиги йўлида қилган савобли ишидан кўпчилик мамнун.

Аҳмадилло СОЛИЕВ.

«Ўзбекистон овози»га жавоб берадилар

«МАКТАБДА ЎЗГАРИШ БЎЛАДИМИ?»

Газетанинг шу йил 9 январь сонида босилган юқоридаги сарлавҳали танқидий мақолада халқ таълими соҳасида Касби туманида юз бераётган нуқсонлар ҳақида сўз юритилганди. Мақола юзасидан Қашқадарё вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Р. Мусурмоновдан жавоб хати олинди. Унда хусусан шундай дейилган:

— Вилоят халқ таълими бошқармаси мақола юзасидан қуйидагиларни маълум қилади.

Касби туманидаги С. Раҳимов номли мактабнинг янги биноси қурилиши 1987 йили бошланган. Аммо хўжалик маблағи йўқлиги сабабли ҳозирча тўхтатиб қўйилган. Унинг мослаштирилган 2 та биносида таълим-тарбия ишлари икки навбатда давом эттириляпти.

Мактабда иккита директор алмаштирилди. Улардан бири ўз аризасига кўра, ишдан бўшаган, иккинчиси эса мактабда ички назоратни бўшаштириб юборганлиги, молиявий хатоликларга йўл қўйганлиги учун вазифасидан озод этилган.

Тумандаги Усмон Носир номли мактаб сингари 12 та мактаб шийпон туридаги биноларда жойлашган. Уларнинг барчасида қурилишлар бошланган. Аммо иқтисодий тақчиллик туфайли ишлар ниҳоясига етказилмаган.

Туманнинг Йўлдош Охунбобоев номли мактабида қурилиш ишлари давом эттирилаяпти. Т. Мирзаёров, У. Юсупов номли мактабларда иситиш ишлари тўла йўлга қўйилди. Мазкур мактаб ўқувчиларининг 1995 йилги терилган пахта пулларини олиб бериш масаласи хўжалик хазинасига пул тушгандан сўнг ҳал этилади. Педагог ходимларни суюлтирилган газ баллонлари билан таъминлаш ишларини туман ҳокимлиги ўз назоратига олган.

Вилоят миқёсида 1400 дан ортиқ, Касби туманида эса 72 нафар ўқитувчи етишмайди. Бу аҳволни яхшилаш учун Қарши давлат университети, 2 та педагогика билим юрти ва республика педагогика олий ўқув юрти билан тегишли ишлар олиб борилмоқда.

Вилоят мактаб кутубхоналарини 1995 йилда бадиий китоблар билан таъминлаш учун 76800 сўм ажратилган эди. Бироқ йил давомида бу 57100 сўмга бажарилди. 1996 йилда бадиий китоблар билан таъминлаш марказлаштирилган ҳолда амалга оширилади.

Вилоят халқ таълими бошқармаси Касби туман ҳокимлиги билан ҳамкорликда туман мактабларидаги камчиликларни бартараф этиш чораларини кўради.

Тарих ва истиқлол

1916 ЙИЛ... ЖИЗЗАХ СИРЛАРИ

Ўзининг ҳақиқий ўтмишини билмаган халқнинг келажаги йўқ, деб бежиз айтишмаган. Қарангки, мустамлакачилик сиёсатини назария ва амалиётда қўллаб келган босқинчилар ҳамиша биринчи галда ўз зуғуми остидаги эл-улуснинг ўтмиши тарихини йўқ қилиш, минг-минг йиллик дуру жавоҳирга тўла хотира хазинасини маҳв этиш учун курашганлар.

Аммо, халқ ўлмас экан. Оққан дарё оқаверади, дейдилар. 1916 йилги Жиззах қўзғолони халқ миллий-озодлик ҳаракатининг муҳим халқаларидан бири. Бироқ бу буюк халқ курашини қора рангларда кўрсатишга, унинг туб моҳиятини бузиб талқин қилишга жон-жаҳдлари билан уриниб келдилар. Уни гоҳ «ғазовот» дедилар, гоҳ бошқача тўн кийгиздилар. Лекин туб моҳиятини очиб беришдан қўрқдилар. Негаки, бу кураш «Жиззах қўзғолони» дейилса-да, аслида мустақиллик, эрк учун бошланган чинакам миллий-озодлик ҳаракати эди.

Бугун ўтмишга баҳо беришда кечаги куннинг эмас, балки бугунги истиқлолнинг тоза нигоҳи билан ёндашишимиз керак. Шу ўринда Президентимизнинг «Биз ўтмишимизнинг ҳаққоний, холисона, танқидий таҳлил қилишнинг қатъий тарафдоримиз. Биз, босмачилик ҳаракати ҳақида бўлсин, репрессиялар, турғунлик даврига оид бузилишлар ҳақида бўлсин, «оқ доғ»ларни бутунлай тугатиш тарафдоримиз. Аммо, албатта, ҳар бир воқеани, аниқ тарихий шароитни ҳисобга олиб, бизнинг тарихимиздаги ҳар бир қадам кекса авлодларнинг пешона тери ва қони билан суғорилганини назарда тутиб шундай қилишимиз керак. Ўтмишимизни бошдан-оёқ қоралаш ота-боболаримиз хотираси олдида кечирилмас хато бўлар эди», деган сўзлари кўнглимизга таскин беради.

Маълумки, биринчи жаҳон уруши 1914 йилда бошланди. Бу уруш Россия ва унинг мустамлака ўлкалари ҳаётида катта ўзгаришларга сабаб бўлди. Бу йилларда халқни эзиш янада кучайди. Очарчилик бошланди. Жиззах уездининг Ғаллаорол, Зомин, Фориш, Бахмал туманларида озиқ-овқат етиштириш камайди. Бозорларда нарх-наво осмонга чиқиб кетди. Саноат молларининг нархи беш баробардан ўн баробарга ошди. «Ферганская жизнь» газетасининг 1916 йил 1 март сонида босилган мақолада «чайқовчиларнинг таъмагирлиги шу қадар ошиб кетдики, агар бунга қарши курашилмаса, нарх-наво янада кўтарилиши ва бундан ҳам кўнгилсиз воқеаларга олиб келиши мумкин», деб ёзилган эди. Халқ оммасининг бу ҳолга нисбатан ғазаби ошди.

Ўша пайтда чор ҳукумати бир пуд пахта толасига 2 сўм 50 тийин миқдорида қўшимча солиқ белгилади. Бу ҳол деҳқонлар бошиға кўп кулфатлар солди. Расмий солиқдан ташқари уруш эҳтиёжи учун аҳолидан ҳар хил йиғимлар тўплана бошланди. Туркистон генерал-губернатори А. Н. Куропаткиннинг маърузасида кўрсатилишича, Туркистон ўлкасидан уруш эҳтиёжи учун 1914-1916 йилларда 70 минг от, 13441 та ўтов, 30 минг метр намат, 300 минг тонна гўшт, 3 миллион пуд пахта мойи, 12 минг бош туя ва бошқалар мусодара қилинган. Натижада Жиззах уезди қишлоқларида солиқ тўлашдан бош тортиш авж олди. Камбағаллар оқ калтак, қора калтак бўлиб, волость ҳокимларига, бойларга қарши бош кўтармоқда эди. Жиззах пахта тозалаш заводида майда темирчилик ва ҳунармандчилик устахоналари ишчилари иш ҳақини оширишни талаб қилдилар. Азоб-уқубат, кулфатлар устига Туркистон халқларини мажбурий ҳарбий хизматга сафарбар қилиш бошланди. Бу тадбир халқнинг сабр косасини батамом тўлдириб юборди.

Подшонинг фармонига кўра, Жиззах вилоятидан 10531 киши сафарбар қилиниши лозим эди. Мардикорликка олиш айни йиғим-терим даврига тўғри келди. Фронт орқасидаги ишларга Жиззах шаҳридан 655 киши, Зомин волости бўйича 731 киши, Сангзор волостидан 2891 киши, Сентоб волости бўйича 508 киши, Боғдон волости бўйича 23114 киши юборилиши керак эди.

Жиззах уезди ҳокими полковник Рукин 4 июль куни шаҳар аҳолисини Эски шаҳардаги катта масжидга йиғди. Унга шаҳарнинг барча оқсоқоллари, мингбоши, элликбоши ва бойлари келишди. Рукин уларга подшо фармони қандай бажарилаётгани ҳақида гапириб, деди — «Ғалаён кўтариш эҳтимоли бор, агар ҳукуматга қаршилик кўрсатилса, молу мулк ҳамда ўзларингизни ер билан яксон қиламан», деб дўқ урди.

Унинг бу дағдағасидан хабардор бўлган шаҳарнинг кўзга кўринган оқсоқоллари Муҳаммадраҳим Абдираҳимов ва Зиёқори Абдуллаевлар Назирхўжанинг уйида суҳбат қуриб, оқ подшонинг мардикор олиш фармонига қарши курашда Боғдон, Зомин, Янгиқўрғон ҳамда Сангзор волостида истиқомат қилаётган камбағалларни бирлаштириб, чор ҳукумати ва маҳаллий маъмурлар зулмига қарши қўзғолон кўтаришга аҳд қилдилар. Ўша куни тундаёқ шаҳарнинг барча маҳаллаларига мардикорликка олишга қарши курашга чорлаш учун вакиллар юборилди. Бу қасоскорлар ичида ўша замоннинг оловқалб ёшлари — Орифжон Олимжонов, Муҳаммаджон Файзуллин, Ҳайдарбек Абдужабборов, Мамажон Комилов, Шоди Бобоев, Мамашариф Ҳусаинов, Шоди Аширматов, Мавлон Кенжаев, Қодир Ҳакимов, Эшонқул Ҳошимов, Қорабой Қобилов ва бошқалар бор эди.

1916 йил 13 июль куни Жиззах шаҳрининг қовун бозорида оломон уезд оқсоқоли Мирзаёр Худоёрхоновни уриб ўлдиради. Эски шаҳардаги қўзғолон шу тариқа бошланганди. Мирзаёр ўлдирилгандан кейин қўзғолончилар Янги шаҳарга йўл оладилар. Улар шаҳар ҳокими Рукинни, штабс-капитан Зотоголовни, аскар Гриценко, миршаб Жумабоев, тилмоч Мирзаҳамдам Зокиржоновларни ҳам қийнаб ўлдирадилар. Орадан сал ўтмай бутун Жиззах атрофидаги қишлоқлар аҳолиси қўзғолди. Жазо отрядининг бошлиғи Афанасьев командасига қарши курашда 11 киши ҳалок бўлади. Чекка қишлоқлардан келган қўзғолончилар билан чор аскарлари саккиз кун жанг олиб боришади. Аланга олиб кетган Жиззах қўзғолонини бостириш учун Тошкент шаҳридан полковник Владислав бошлиқ бир рота сапёрлар взводи, 4 тўпли батареядан иборат аскарлар жўнатилади. 13-14 июль кунлари Самарқанд шаҳридан бир ротадан иборат махсус жазо отряди, 90 кишилик махсус офицерлар ротаси, Оренбург шаҳридан қонхўрликда машҳур бўлган казаклардан иборат юз кишилик жазо отряди ҳам етиб келади. Жиззахда кўтарилган қўзғолонни бостиришга бу ҳам камлик қилгач, 16 июль куни поездда шошилинч равишда полковник Иванов командирлигида 12 рота, 6 та тўп, 3 та казак отряди, махсус сапёрлар ротасидан иборат жазо отряди юборилади.

17 июлда жазо отрядининг командири полковник Иванов бутун Жиззах уезди қўзғолончиларига қарши аёвсиз уруш эълон қилди. 18 июль куни Эски шаҳар бутунлай қўлга олинди. Босқинчилар қўзғолонни шафқатсизларча бостиришди. Эски шаҳарга ўт қўйилди. Жазо отряди қишлоқлардаги одамларни ҳам қирғин қилди. Жиззах шаҳрида, Равот, Қоратош, Сангзор, Саврук, Боғдон, Фориш, Янгиариқ, Синтоб, Ём, Ўсмат, Қоратол, Чашмаоб, Отақўрғон, Қизилқум, Чордара, Кўктепа, Каттақўрғон қишлоқларида юзлаб кишиларни дорга осдилар.

Шунга қарамай қўзғолон давом этаверди. Жиззахликларга Зомин, Янгиқўрғон, Сангзор, Боғдон волостларидан қуролли ёрдамчи кучлар келиб қўшилди. 21 июлда Қили ёнида Боғдондан етиб келган қўзғолончилар билан жиззахликлар бирлашиб, босқинчиларга қарши жанг қилдилар. Аммо душман исёнчиларни бир-бирлдан ажратиб ташлашга муваффақ бўлди. Қили ёнидаги жанг босқинчиларга қарши сўнгги жанг бўлди. Ўзбек халқининг эрки ва мустақиллиги учун курашга бош-қош бўлган Назирхўжа ва Абдураҳмон бошлиқ қасоскорлар рус қўшинлари зарбасига дош беролмай, охири таслим бўлдилар...

Юртимизда озодликнинг ҳур шамоллари эсаётган ушбу дамларда бундан 80 йил олдин эркин яшашни орзу қилган ва шу йўлда жонини қурбон этган жасур ўзбек ўғлонлари ҳақида ўйлаймиз. Уларнинг қаҳрамонликка тўла умр йўлларига назар ташлаб, мулоҳаза юритамиз. Шу ўринда эрк йўлида шаҳид кетган юртдошларимизнинг хотираси олдида қарздорлигимиз ҳисси янада ортаётганини назарда тутиб ўз таклифларимни билдирмоқчиман.

1916 йилги Жиззах қўзғолони тарихини ўрганиш бўйича етакчи олимлар иштирокида илмий-назарий анжуман ўтказиш ва бу ҳаракатнинг фаол қатнашчилари хотирасини абадийлаштириш мақсадида Жиззахдаги Ўрдада уларнинг сиймолари акс эттирилган мармар ёдгорликни бунёд этиш ҳамда музей ташкил қилиш масаласини ўйлаб кўриш керак.

Ҳайитбой ҲАЙДАРОВ,
Жиззах Давлат педагогика институти профессори.

ИСЛОҲОТ ВА МАСЪУЛИЯТ

ҚИМИРЛАГАН ҚИР ОШАР, ЖАДАЛЛАГАН ТОҒ

Наманган вилоятида бу йил 338 минг тонна дон етиштириш режалаштирилди. Ҳолбуки, амалда бундан кўпроқ ҳосил олиш имконияти бор.

Донни мустақиллигимизнинг энг мустаҳкам қалқони дейиш мумкин. Зеро, ҳар бир мамлакатнинг ўз шароити, имконияти, заруратию эҳтиёжи бўлганидек, Ўзбекистон ҳам бу борада ўзига хос ва ўзига мос йўлни тутди. Энг асосий мақсадлар бошида дон мустақиллиги масаласи қўйилди ва ўтган йили шу борада салмоқли натижаларга эришилди ҳам. Янги йилимиздан эса янада катта умидларимиз бор.

Келинг, шу маънода ортда қолган йилимизга бир назар ташлайлик. Биз ҳукуматимиз дон сиёсатини амалга оширар эканмиз, қандай тажрибалар тўпладик? Бу борадаги сабоқларимиз нималардан иборат? Келгуси деҳқончилик йилида қайси бир тажрибани такрор қўллаш кераг-у, қай биридан воз кечган маъқул. Бултур мамлакатда иккинчи бўлиб дон сотиш режасини уддалаган Наманган вилоятига қилган сафаримизда биз ана шу саволларга жавоб изладик.

Ушбу сатрлар муаллифларидан бири Уйчи туманидаги Абдували Мўминов номли жамоа хўжалиги ғаллазорларида айни ўрим-йиғим қизиган кунларда бўлганди. Раис Рустамжон Исматуллаев билан комбайнчилар ҳузурига бордик. Тўлқинланаётган денгиздай чайқалиб турган буғдойзорлардаги бошоқлар кўзни қамаштиради. Оҳиста «сузиб» бораётган комбайнлар ортидан бораётган трактор прицепларини тозаланган дон оқими бетўхтов тўлдириб турибди...

Ўша куни комбайнчилар Қодирали Неъматов, Акмалжон Муродов, бригада етакчилари Ортиқхўжа Аълохўжаев, Муҳаммадали Юнусов даврасида бўлдик. Уларнинг ҳар бири республикамизнинг ғалла мустақиллиги нақадар аҳамиятли эканлигини чуқур тушунишларини ҳис этдик. Бир қараганда улар оддий одамлар, доннинг бойлигимиз эканлигини ҳам ўзларининг кундалик тирикчиликларидан келиб чиқиб ҳис этадилар. Шунинг учун ҳам топширилган вазифага масъулият билан ёндашадилар, фидокорона меҳнат билангина мустақилликни мустаҳкамлаш мумкинлигини биладилар.

Бу фикрларни биз бежиз келтирмадик. Айнан мана шу Абдували Мўминов номли жамоа хўжалиги ғаллакорлари бултурги мавсумда байроқдорлик қилдилар. Улар дон тайёрлаш ва давлатга топшириш режасини вилоятда биринчи бўлиб адо этдилар. Етиштирилган ҳосил ниҳоятда қисқа муддатда — 12 иш кунида саранжомлаб олинди. Бу, ўз-ўзидан, доннинг юқори сифатли бўлганлигини, меҳнатдан манфаатдорлик даражаси ошганлигини ҳам билдиради, албатта.

Умуман, наманганлик ғаллакорлар бултур салмоқли натижаларни қўлга киритдилар. 1994 йилдагидан икки баравар кўп — 136,5 минг тонна дон давлатга топширилди. Қўлга киритилган ғалабага айниқса Чуст тумани деҳқонлари салмоқли ҳисса қўшдилар. «Катта карвон» ҳисобланмиш мазкур туман 19,2 минг тонна ҳосил топширди. Ғалла хирмонини юксалтиришда Наманган, Учқўрғон, Норин, Тўрақўрғон туманлари пешқадамлик қилдилар. Бундай натижаларга эришишнинг асосий омиллари нималардан иборат? Вилоят деҳқончилик саноати уюшмаси раиси Маҳмуджон Мирзабоев бу саволга шундай жавоб беради:

— Менимча, асосий омил — вилоят раҳбаридан тортиб оддий деҳқонгача ғалла мустақиллигини таъминлашга ўз шахсий ҳиссасини қўшишга юракдан аҳд қилганлигидир. Чунки баъзилар бу тармоққа енгил-елпи муносабатда бўлишади, ҳосил ўз-ўзидан бўлиб қолади, деб ҳисоблайдилар. Ҳолбуки, ғалла намунали ишловга жуда муҳтож.

Вилоятда тармоқнинг фақат бугуни эмас, балки эртаси ҳақида ҳам бош қотирилаётгани диққатга сазовордир. Шу мақсадда қатор хўжаликлар уруғчиликка ихтисослашди. Норин туманидаги Норин жамоа хўжалиги ана шуларнинг биридир. Бу ерда «Интенсив» навли буғдойдан зўр ҳосил етиштирилди. Мутахассислар фикрича, уруғ сифати ҳам кўнгилдагидай бўлди.

Ўрим-йиғим намунали ташкил этилгани ҳақида гап борар экан, вилоят бўйича комбайнчилар мусобақаси уюштирилгани, ҳар ўн кунликда якунлар чиқарилиб, ғолиблар рағбатлантириб борилганини айтиб ўтиш жоиз. Бу ишга деҳқончилик саноати мажмуи ходимлари касаба уюшмаси вилоят қўмитаси бошқош бўлди. Худди шу беллашув кўплаб ўз касбининг усталарини аниқлаб берди. «Поп» ширкатлар уюшмасидан Ҳасанбой Жўраев ўн кунда 280 тонна буғдойни комбайн бункеридан тўкди. «Олтинкўл» жамоа хўжалигидан Раҳматулла Мамадалиев эса 227 тонналик натижага эришди. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Наманганлик ғаллакорлар бултур дуруст натижаларни қўлга киритганликлари шубҳасиз. Бироқ эришилган марралар охирги нуқта эмаслигини бир қарашдаёқ пайқаш мумкин. Чунки унумдор, суғориладиган ерларнинг ҳар гектаридан ўртача 38,4 центнердан ҳосил олиш унчалик юқори кўрсаткич эмас. Таққослаш учун бир мисол келтирайлик: ёз фасли бир тутам бўлган Сибирь шароитида ҳам гектаридан 50—60 центнердан дон олаётганлар бор. Вилоятнинг ўзида ҳам 60—65 центнердан, ҳатто 70 центнердан хирмон кўтарганлар талайгина. Умуман, бултур вилоят бўйича 156 хўжалик дон етиштирган бўлса, шулардан 28 тасида ҳосилдорлик гектарига 30 центнерга етмади, 25 хўжаликда 30—35 центнердан, 27 хўжаликда 35—40 центнердан, 27 хўжаликда 40—45 центнердан, 28 хўжаликда 45—50 центнердан, 19 хўжаликда 50—55 центнердан, 2 хўжаликда эса 55—60 центнердан ҳосил йиғиштирилди. Ҳосилдорликдаги бундай катта тафовутларни фақат ер шароитига йўйиш унчалик тўғри эмас. Чунки вилоятдаги баъзи шўрхок, сув тақчил жойларда ҳам мўл ҳосил олингани ушбу баҳонани инкор этади. Шундай экан, ўртача ҳосилдорликдаги тафовутлар ичида яшириниб ётган резервларни ишга солиш ялпи хирмонни кўпайтириш манбаи эмасми? Бинобарин, **вилоят агросаноат уюшмаси мутахассисларининг фикрича, ҳосилдорлик паст хўжаликлардаги кўрсаткичларни ошириш эвазига 20 минг тонна қўшимча ҳосил яратиш мумкин экан.** Бу, бутун бир туманда етиштириладиган ҳосилга тенг.

Умуман, буғдойдан қандай қилиб мўл ҳосил олиш мумкин? Ер сифатли ҳайдалиши, ўғит ва сув ўз вақтида ва меъёрида берилиши, ўсиш даврида ўтоқ қилиниши, ҳосил ўз вақтида нест-нобудсиз ўриб-янчиб олиниши мўл ҳосил етиштирилишининг муҳим омиллари. Бу ҳаммабоп ва ҳаммага маълум гаплар. Бироқ уруғлик сифати ва уруғ экиш меъёри алоҳида масала. Ўтган йили вилоятда гектарига ўртача 180 килодан уруғ қадалди. Баъзи ҳудудларда уруғликнинг сифатига унча эътибор берилмади. Чунки майдонлар кенгайтирилгач, мазкур соҳада муайян танқислик вужудга келган эди. Оқибатда топилганига шукр дейилиб репродукцияси паст, сифатсиз уруғлар ҳам экиб юборилди. Бу эса ғаллазорларда тупларнинг сийрак бўлиб қолишига олиб келди. Бу ҳам муайян миқдорда ҳосилнинг бой берилишига сабаб бўлди. Айтишларича, Германияда уруғ шундай қалин сепилар эканки, буғдойлар бошоқлаганда ликопча отилса ерга тушмас экан.

Наманганлик ғаллакорлар ўтган йил сабоқларидан яхши хулоса чиқардилар. Жорий йил ҳосили учун 80 минг гектарга ўртача 200—220 килограммдан сара уруғ сепилди. Аксарият майдонларда уруғ октябрь ойидаёқ экилиб, тўлиқ ундириб олинди ва совуқ тушгунга қадар майсаларнинг 3—4 та чинбарг чиқаришига эришилди.

Энди ер масаласи. Вилоят ҳокимининг ўринбосари Икромжон Нажмиддинов айтишича, Поп, Задарё, Мингбулоқ туманларида ернинг мелиоратив ҳолати яхши эмас. Бир сўз билан айтганда шўрланиш кучли. Аммо таъкидланган Мингбулоқ туманидаги Навоий номли хўжаликдан Иброҳим Тўхтаназаров бригадаси 115 гектар шўр ердан, сув тақчиллигига қарамай, 50 центнердан ҳосил олди. Чуст туманида энг оғир ҳудудлардан ҳисобланган «Сабзазор» хўжалигидаги Сайдулло Абдуллаев бригадасининг 60 центнердан хирмон кўтарганичи? Бу натижалар вилоят бўйича ўртача 38,4 центнердан ҳосил кўтарилгани ва умуман юқори ҳосилдорликка эришган деб ҳисобланаётган Наманган тумани (46,7 центнердан), Норин (46,1 центнердан), Учқўрғон тумани (48,5 центнердан)дагиларга ҳам хотиржамлик учун асос бермайди. Шундай эмасми? Ўз-ўзидан яна бир муҳим муаммо юзага қалқиб чиқади — бу ерни унинг ўз эгасига бериш масаласидир. Тўрақўрғон туманидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги пудратчиси Акрам Мамадалиев 70,6 центнердан дон йиғиб олди. Чортоқ туманидаги «Москва» хўжалиги пудратчиси Раҳимов 65,2 центнер, Наманган туманидаги «Зарбдор» корпорацияси пудратчиси Ҳакимжон Бувамирзаев 62 центнердан ҳосил олишга эришди. Бу ўша «эга»га боғлиқ натижалар чамаси.

Аммо, «эга»лар — яъни пудратчилар мўл ҳосил самарасидан етарли манфаатдор бўлолмаяптилар. Бунга пудратчилар билан хўжаликлар ўртасидаги пухта ўйланмаган шартномалар сабабчи, деб ўйлаймиз. Мисол учун Норин туманидаги «Тошкент» жамоа хўжалигининг пудратчилар билан тузган шартномасини олайлик. Шартномага кўра пудратчи ўзига биркитилган ернинг ҳар гектаридан 48 центнердан дон топшириши шарт. Режадан ортиқ етиштирилган ҳосилнинг атиги 20 фоизигина унга маҳсулот ҳолида берилиши белгилаб қўйилган. Пудратчи манфаатини камситувчи бундай шартномалар ҳосилдорликни кўтаришга кўмаклашиши даргумон. **Ваҳолонки, бошқа вилоятлардаги хўжаликлар режадан ортиқ етиштирилган ҳосилнинг 60°70, ҳатто 100 фоизини пудратчилар инон-ихтиёрида қолдиришаяпти.** Бу эса деҳқонни янада мўл ҳосил олишга, ўзининг ҳам, хўжаликнинг ҳам омборини дон билан тўлдиришга ундайди.

Дон етиштириш учун ажратилаётган майдонлар муаммоси ҳам алоҳида мавзу. Зеро, унумдор ердан яхши ҳосил олинади, сарф-харажат кам бўлади, Чортоқ туманидаги уруғчиликка мўлжалланган Навоий номли жамоа хўжалигида Й. Турғунов бригадаси гектаридан 62 центнердан ҳосил олди. Шу жамоадаги О. Аъзамов бригадаси эса аранг 35 центнердан ҳосил кўтарди. Ҳолбуки, бу бригада ғаллакорлари миришкорликда қўшниларидан қолишмайди. Ҳамма гап ернинг унумдорлигида: дон етиштиришни кўпайтириш масаласи долзарб вазифа сифатида кун тартибга қўйилган экан, ғалла экиш учун фақат унумдор майдонлар ажратилиши керак.

Бултур наманганлик ғаллакорлар йўл қўйган хатолардан бири — ўрим-йиғим чўзилиб кетганидир. Мавсум уч ярим ойга чўзилди. Маълумки, бошоқли дон қисқа муддатда саранжомланмаса ерга тўкилади, ҳосил баракаси учади. Бундай ҳолларда ҳосилнинг 10—15 фоизи бой берилиши тажрибаларда аниқланган. Айнан шундай сабабга кўра бултур апробация пайтида 48—50 центнердан ҳосил олиниши аниқланган майдонлардан 43—45 центнердан ҳосил олингани бунинг далилидир.

Мавсумда тезкорлик етишмади. Давлат буюртмаси бажарилгач, талабчанлик сусайиб кетди. Мавсумга шайланган 490 комбайн кучидан, бундан ташқари қўшнилардан ёрдамга келган механизмлар имкониятидан тўлиқ фойдаланилмади. Ҳар бир комбайн ёрдамида 100 гектардан сал ортиқ майдондаги ғалла ўриб-янчиб олиниши ва бу юмуш 3 ойда бажарилиши техникадан фойдаланиш даражаси чатоқлигидан далолат эмасми?

Хўш, мўл ҳосил қандай олинади? Бу саволга энг тўғри жавобни деҳқоннинг ўзи айтиши мумкин. **Алмашлаб экишнинг қайси усули маъқул-у, қанча уруғлик сепиш керак, — бундан ўша далада тер тўккан деҳқон ҳаммадан кўпроқ хабардор. Биз эса шу ўринда мантиқан, донни кўпроқ етиштириш учун яна бир нарса ғов бўлаётганини таъкидламоқчимиз.**

Гап, дон учун ҳақ тўлаш тартиби мукаммал эмаслиги ҳақида. Биз юқорида тилга олган Норин туманидаги «Тошкент» жамоа хўжалиги дон етиштиришдан 2129 минг сўм даромад қилган бўлса, шундан 1896 минг сўми харажатларга кетди. Қанча саъй-ҳаракатлар туфайли аранг 233 минг сўм фойда олинди. Ваҳолонки, жорий йил ҳосили учун «Норин» хўжалигидан олинган 82 тонна уруғликнинг ўзи 574 минг сўмга тушиб, бу фойда урвоқ ҳам бўлмай қолди. Назаримизда, доннинг харид нархларини мантиқий даражага келтириш, шартномадан ортиқча олинган ҳосилни кимга ва қанчадан сотишни хўжаликлар ва пудратчиларнинг ўзига бериш зарур.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «1996 йилда бошоқли экинлар дони етиштириш ва харид қилиш ҳажмлари тўғрисида»ги қарори бу борада ғаллакорларимизга катта имкониятлар очиб берди.

Халқимизда қимирлаган қир ошар, деган пурҳикмат нақл бор. Бултур наманганлик ғаллакорлар дон етиштириш борасида чин маънода қир ошдилар. Бироқ вилоят хўжаликларида қир эмас, тоғдан ошиш учун ҳам имконият бор. Биз ғаллакорлар, механизаторлар, мутахассислар ва тармоқ бошида турганлар билан суҳбатлашганимизда шунга тўла ишонч ҳосил қилдик. Бунинг учун фақат жадаллик даркор.

Норбобо ШАКАРОВ,
Нурбек АБДУЛЛАЕВ,
Ҳусан ЭРМУҲАММАД.
«Ўзбекистон овози» махсус мухбирлари.

ДУНЁ воқеалари

ЯНГИЛИКЛАР, ХАБАРЛАР, ФАКТЛАР

Шарҳловчи минбари

ЕЛЬЦИН ЎЗ НОМЗОДИНИ ПРЕЗИДЕНТЛИККА ҚЎЯДИМИ?

Россия Федерациясида президентлик сайловолди кампанияси қизғин тус олмоқда. Бугунга келиб бир қатор ташаббускор гуруҳлар ўз номзодларини Марказий сайлов комиссиясига тақдим этишди. Айни пайтда эса рўйхатга олинган у ёки бу номзод учун бир миллионлик имзо йиғишга ҳам киришилган. Лекин асосий даъвогарлар ҳали сайловолди «марафони»да қатнашиш истагини очиқ-ойдин айтганлари йўқ.

Маълумки, Москвада Россия Федерациясининг ҳозирги Президенти Борис Ельцин тарафдорлари уни иккинчи муддатга президентликка ўз номзодини қўйишга ундамоқдалар. Лекин ҳозирча Ельцин бу ҳақда аниқ-равшан фикр билдиргани йўқ. Ўтган ҳафта мамлакат бошлиғи ҳузурида Президент Кенгаши ўтказилди. Бу ерда ҳам Кенгаш аъзолари Б. Ельцинга мурожаат қилиб, Россиядаги ислоҳотлар тараққиётини у етакчилигида амалга ошириш мақсадга мувофиқлигини таъкидладилар. Куни кеча эса Москвага йиғилган 30 нафар губернаторлар, Екатеринбург вилояти губернатори Э. Россель гапига қараганда, Ельциннни бу йўлда қўллаб-қувватлашларини айтишган.

Россия Давлат Думасида РФКПдан кейин иккинчи йирик фракция ҳисобланган «Россия — бизнинг уйимиз» жамоатчилик ҳаракати вакиллари ҳам ўз мажлисида Б. Ельцинни президентликка ягона номзод сифатида кўрсатишни лозим топди. Бу ҳаракатнинг раҳбари, Россия Бош вазири В. Черномирдин айримларнинг уни номзодини юқори давлат бошлиғи лавозимига сайлаш таклифига муносабат билдириб, бунга мутлақо рози эмаслигини, ҳозир демократлар учун фақат Ельцин номзоди лойиқлигини қатъий таъкидлади.

Бироқ сайловолди кампанияси давомида бир масалани ҳал қилиш муҳим бўлиб турибди. У ҳам бўлса, Чеченистондаги тангликни бартараф этиш муаммосидир. Агар Чеченистон муаммоси у ёки бу ҳолатда ҳал бўлмас экан, Президент Ельциннинг бўлажак сайловда яна ғалабага эришиши қийин кечиши мумкин. Буни унинг ўзи ҳам, мамлакатнинг бошқа раҳбарлари ҳам яхши англаб турипшибди. Шу боис давлат бошлиғи топшириғига биноан В. Черномирдин раҳбарлигида махсус комиссия тузилиб, у Чеченистондаги тангликни бартараф этиш йўлларини қидирмоқда. Ушбу комиссияга тангликни ҳал этишнинг танлаш зарур бўлган етти варианти тақдим этилган. Бу вариантлардан энг мукаммали комиссия томонидан Ельцинга таклиф этилиши керак.

Айни пайтда Президент Ельцин ўз эътиборини шу кунларда кундаланг бўлиб турган яна бир муҳим масала — мамлакатда нафақа ва ойлик маошларини ўз вақтида тўланишига ҳам қаратди. Яқингинада Россияда шахтёрларнинг иш ташлаши шу муаммони тезда бартараф этишни талаб қилиб турган эди-да. Хуллас, айтаверса муаммолар бисёр.

Дарвоқе, ҳозирча Россиядаги сўл кучлар — коммунистик партия тарафдорлари ҳам Президент лавозимига ўз номзодларини кўрсатганларича йўқ. Кўплаб жамиятшунослар тахминларига кўра, РФКП яқин кунлар ичида ўз қурултойида коммунистлар етакчиси Геннадий Зюганов номзодини бу лавозимга маъқул топишлари мумкин.

Хўш, демократик кучлар ва бошқа кўплаб ташаббускор гуруҳларнинг Б. Ельцинни иккинчи муддатга президентликка сайлаш ҳақидаги хоҳиш-истакларига мамлакатнинг ҳозирги раҳбарининг ўзи қандай қарамоқда?

Борис Ельцин бўлажак президентлик сайловида ўз номзодини қўйиш-қўймаслигини туғилиб ўсган шаҳри Екатеринбургга борганида, 15 февраль куни аниқ-равшан қилиб айтишга ваъда бермоқда. Ушандан-да, 15 февралдан кейин Россияда сайловолди кампанияси янада қизғин тус олиши кутиляпти.

Аслиддин ОРТИҚБОЙ ўғли.

СУРАТДА: Швейцария гўзал тоғлар, кўллар ва чиройли шаҳарлар маскани. Мамлакат пойтахти яқинидаги ажойиб масканлардан бири.

Абдувоҳид ТЎРАЕВ (ЎзА) олган сурат.

ХАБАРЛАР ОҚИМИДАН

ЭҲТИЁТКОРЛИК ЧОРАЛАРИ КЎРИЛМОҚДА

• Шри-Ланка ҳукумати «Тамил илама» — «Озодлик йўлбарслари» қуролли гуруҳларининг Коломбога суқилиб киришига йўл қўймаслик учун қўшимча чоралар кўрмоқда. 31 январь куни Коломбодаги қўпорувчиликнинг айбдорлари деб гумон қилинаётган 400 нафарга яқин киши ҳибсга олинди. Ушбу портлаш натижасида 86 киши ҳалок бўлган, бир ярим мингга яқин киши эса жароҳат олган эди.

Айни пайтда полициячилар мамлакат парламенти биносини қўриқлашни кучайтирди. Чунки, бу ерда парламентнинг навбатдаги сессияси бошланади ва унда мамлакат Президенти Чандрики Кўмаратунганинг иштирок этиши кутилмоқда.

ХАБАР РАД ЭТИЛДИ

• Покистон Ташқи ишлар вазирлиги расмий вакили Покистоннинг Хитойдан бойитилган уран сотиб олгани ҳақида АҚШ матбуотида тарқатилган хабарни рад этди. Бу «Покистон Хитойдан «М-11» русумидаги ракета сотиб олди» деган аввалги хабардек ҳеч қандай асосга эга эмас, деди у. Шунингдек Покистон ташқи сиёсат маҳкамаси расмий вакили АҚШни Ҳиндистонда ядро қурилмаси ва «Притхви» ракетаси синаб кўрилаётганига эътибор беришга чақирди.

ИМЗОЛАР ТЎПЛАНДИ

• Доғистонда Чеченистондаги ҳарбий ҳаракатларни тўхтатиш ва федерал қўшинларни республика ҳудудидан олиб чиқиб кетишни талаб қилувчи 100 мингдан ортиқ имзо тўпланди. Бу ҳақда ушбу тадбирнинг ташаббускори бўлган Россия мусулмонлари иттифоқининг Доғистон бўлими қароргоҳидан маълум қилинган. Имзоларни бўлим вакиллари ва республикадаги турли корхона, муассаса ҳамда ўқув даргоҳларидаги кўнгилли кишилар йиғмоқда.

ҚАТТИҚ ЖАНГЛАР БЎЛИБ ЎТДИ

• Комбоджада ҳукумат қўшинлари билан «Қизил кхмерлар» қуролли гуруҳи ўртасида қаттиқ жанг бўлиб ўтди. Натижада 69 нафар жангари ва 13 нафар ҳукумат аскари ҳалок бўлди. 100 га яқин киши жароҳатланди. Жанг натижасида ҳукумат қўшинлари кўп миқдорда қурол-яроғларни қўлга киритган. Жангарилар эса маҳаллий маъмурият биносини ёқиб юборган.

Айни пайтда ҳукумат қўшинлари исёнчиларнинг қароргоҳи ҳисобланган Пайлиня райони томон жуда суст силжимоқда.

МУЗОКАРАЛАРГА ЧОРЛОВ

• Ҳиндистон билан Покистон ўртасидаги мавжуд муаммоларни ҳал этиш учун ўзаро музокараларни давом эттириш лозим, деди Ҳиндистон Бош вазири Нарасимха Рао Покистоннинг собиқ ташқи ишлар вазири Шаҳобзода Ёқуб Хон билан учрашуви чоғида. Бош вазирнинг таъкидлашича, фақат тинч музокаралар йўли билан барча муаммоларни бартараф этиш мумкин. Шунингдек, у икки мамлакат ўртасида савдо-иқтисодий алоқаларни янада ривожлантириш лозимлиги ҳақида ҳам фикр билдирди.

Ҳиндистон билан Покистон ҳукуматлари бир неча бор бир-бирини музокаралар столига ўтиришга чақирган эди. Бироқ ушбу масалага икки томон ҳам ҳозирча жиддий киришгани йўқ.

САЙЛОВОЛДИ ТЎҚНАШУВЛАРИ

• 15 февралда Бангладешда умумий сайлов бўлиб ўтади. Ушбу сана яқинлашган сари турли сиёсий кучлар тарафдорлари ўртасида тўқнашувлар кучайиб бормоқда. Куни кеча ана шундай тўқнашув натижасида 2 киши ҳалок бўлди, 100 дан ортиқ киши эса жароҳатланди. Даккадан тарқатилган хабарда айтилишича, номаълум кишилар мамлакатда йирик мухолиф ташкилот ҳисобланган Халқ лигаси партияси йўлбошчиларидан бирини ўлдириб кетган. Мазкур партия раҳбарлари ушбу жиноятда мамлакат Бош вазири Холид Зиё Раҳмон бошқараётган Бангладеш миллий партиясини айбламоқда.

ҚИСҚАЧА АЙТГАНДА

• Жазоирда бир гуруҳ қўпорувчилар мамлакат пойтахтида иккита бомба портлатдилар. Натижада 13 киши ҳалок бўлди. 30 нафардан зиёд киши қаттиқ жароҳатланди.

***

• Жанубий Кореяда АҚШ ҳарбий ҳаво кучлари ўқув машқларини олиб бормоқда. Бунда 1200 дан зиёд қирувчи самолётлар қатнашяпти.

***

Халқаро валюта фонди ижроия маъмурияти Россияга 1995 йил апрелда ажратилган 6 миллиард долларлик кредитдан сўнгги 1,05 миллиардини ажратди.

ЎЗАРО КЕЛИШУВ ЗАРУР

• Туркия ҳукумати Грецияни икки мамлакат ўртасидаги мавжуд муаммоларни хусусан, Эгей денгизидаги орол масаласини муҳокама қилиш учун музокаралар ўтказишга чақирди.

Туркия ва Греция ўртасидаги муносабатлар шу йил январь ойининг охирларида ҳар икки томоннинг Эгей денгизидаги оролга даъвогарлик қилиши натижасида кескинлашган эди.

Туркия Ташқи ишлар вазирлиги расмий вакили Омер Акбел икки мамлакат ўртасидаги муаммоларни фақат ўзаро келишув йўли билан ҳал қилиш мумкин эканини таъкидлади.

ЖИНОИЙ ИШ ҚЎЗҒАТИЛДИ

• АҚШнинг Атланта шаҳридаги спорт маҳсулотлари ишлаб чиқариш ва савдо қилиш билан шуғулланувчи 5 компания устидан жиноий иш қўзғатилди. Улар ўз маҳсулотларини 1996 йилги олимпия ўйинларининг расмий рамзидан фойдаланиб сотганликда айбланмоқда.

Олимпия ўйинларини ўтказиш бўйича Атланта қўмитасининг раиси Билли Пейин ўтган йилнинг биринчи ярмидаёқ мамлакатдаги 900 дан зиёд фирмага мурожаат қилиб, 1996 йилги Олимпия ўйинларини рамзий белгисидан фойдаланмасликни сўраганди. Ушбу белгидан фойдаланиш ҳуқуқи эса фақат Олимпия-96 ҳомийларига берилган эди.

(Жаҳон ахборот агентликлари ва газеталаридан олинди).

Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидир!

Эрта тонг. Мирзо Улуғбек туман ички ишлар бўлими бошқармаси навбатчилик қисмига фуқаро М. Л. томонидан ташвишли хабар тушди. Унда айтилишича, «Азия спорт» фирмаси ходими М. Л. нинг ВАЗ-2106 русумли шахсий автомашинасини «Буюк ипак йўли» кўчаси, 60-уй олдидан номаълум шахслар олиб қочган.

Туман ИИБ бошлиғи, милиция полковниги Ш. Умархонов дарҳол экипажлар, ДАН бўлими шахсий таркибини оёққа турғазди. Барча постларни огоҳлантириш, жиноят содир этилган ҳududдан чиқиб кетилиши мумкин бўлган йўллар қуршаб олиниши тўғрисида буйруқ берди. Милиция ибораси билан айтганда, «Қуршов» тадбири иш бошлади.

Навбатчилик қисмидан берилган алоҳида белги бўйича ва ВАЗ-2106 русумли барча автотранспорт воситалари тўхтатиб, текширила бошланди. Тумандаги барча автомобилларнинг пуллик тўхташ жойларидаги машиналар бирма-бир қайд этилди.

Ниҳоят, тезкор тадбир бошланганига 42 дақиқа бўлганда, туман ИИБ ДАН бўлими катта нозири, милиция катта лейтенанти Р. Юнусхўжаев Аҳмад

ТЕЗДА ОЧИЛДИ

Югнакий даҳасидаги 32- ва 33-уйлар оралиғида олиб қочилган машинани кўриб қолади. Ҳамда радиостанция орқали хабар бериб, ёрдам кучи сўрайди. Тезда ён-атрофдаги милиция ходимлари унинг олдига шошилишди ва машина тўхтатилди. Ундан икки шахс чиқиб, қочишга ҳаракат қилади. Аммо ДАН бўлими ходимлари милиция кичик сержантлари Т. Ҳожиматов, Х. Йўлдошев, милиция сержанти Д. Мирасланов, милиция майори Р. Муҳаммаджонов бунга йўл қўйишмади, улар қўлга олинди.

Дастлабки тергов натижаларига кўра, машина олиб қочган шахслар — ҳеч қаерда ишламайдиган, ўқимайдиган, 1979 йилда туғилган П. Андрей ва 1978 йилда туғилган, 6-ҳунар-техника билим юрти толиби В. Константин экан. Улар бундай жиноят тури билан 1993 йилдан буён шуғулланишларига иқрор бўлишди.

Оғир жиноятлардан ҳисобланган машина олиб қочиш шу тариқа фош этилди.

Фавқулодда уюштирилган «Қуршов» тадбирида алоҳида намуна кўрсатган ходимлар Тошкент шаҳар ИИББ раҳбарияти томонидан тақдирланди.

Равшан САЛОЕВ,
Мирзо Улуғбек туман ИИБ бошлиғи ўринбосари, милиция майори.
Мирзараҳим МАМАЖОНОВ,
Тошкент шаҳар ИИББ матбуот хизмати катта инспектори.

ҲАҚ-ҲУҚУҚИНГИЗНИ БИЛАСИЗМИ?

САВОЛ: Маст ҳолатда автомашина бошқарган ҳайдовчига қандай жазо бор?

Абдуқодир ИБРОҲИМОВ,
Самарқанд шаҳри.

ЖАВОБ: Ўзбекистон Республикасининг маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 131-моддасида бу ҳақда аниқ белгилаб қўйилган. Бундай шахслар энг кам иш ҳақининг 3 бароборидан 5 бароборигача жарима тўлайди ёки автомобиль бошқариш ҳуқуқидан бир йилдан 3 йилгача маҳрум қилинади.

***

САВОЛ: Яшаб келаётган маҳалламдан ёрдам пули сўраган эдим. Ўтган йили менга 500 сўм беришганди. Бу йил эса беришмади.Ёрдам ва маслаҳат беринглар?

Ёқутхон ХОЛМУҲАМЕДОВА,
Тошкент шаҳри.

ЖАВОБ: Сиз истиқомат қилаётган маҳалла оқсоқоли ва маҳалла қўмитаси муҳтож оилаларни текшириб, кейин қарор чиқариб беради. Агар улар ёрдам бермаган бўлсалар унда сиз яшаб келаётган туман ҳокимлигига ва Тошкент шаҳар «Маҳалла» жамғармасига учрашингиз керак. Улар текшириб, аҳволингиз ёрдамга муҳтожлигини аниқлаб, сўнг ёрдам берадилар.

***

САВОЛ: Иш жойимдагилар фарзандим 3 ёшга тўлгунича қараган вақтим иш стажинга кирмайди, дейишди.

Карима САЛИМОВА,
Хоразм вилояти.

ЖАВОБ: Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 1 июлдан кучга кирган нафақа тўғрисидаги қонунига биноан фарзандингиз туғилганидан 3 ёшгача қараб турган вақтингиз меҳнат стажига қўшилади.

Саволларга ҳуқуқшунос
Забиҳилло МУҲАММАДЖОНОВ жавоб берди.

Бир дарахтнинг илдизлари

Ҳурматли таҳририят!

Ўтган йил 17-22 декабрь кунлари Деҳлида «Марказий Осиё ва Ҳиндистон маданий алоқалари» мавзуида халқаро анжуман бўлиб ўтди. Анжуман ишида бир неча ўзбекистонлик олимлар билан бирга мен ҳам иштирок этдим.

Деҳлида бўлган пайтимизда таниқли ҳинд профессори, маданиятимизнинг катта дўсти жаноб Қамар Раис шаҳарда истиқомат қиладиган бобурийлар авлодига мансуб бир аёлнинг дарагини айтиб қолди. Эртаси куни у кишининг ёрдамида ўша хонимнинг хонадонига бориб кўришиб-танишдик. Покиза Султон Бегим исмли бу салобатли, нуроний аёл сўнгги бобурий ҳукмдор — Баҳодиршоҳ Зафар авлодларидан бири эканлиги суҳбат чоғи аён бўлди.

Учрашув ниҳоясида хонадон соҳибаси бизга «Деҳли таймс» газетасининг 1995 йил, 19 май сонида босилган бир мақолани лутфан тақдим қилди. Бу мақолада Покиза Султон Бегим ва унинг авлод-аждодларининг қисмати ҳақида бир қанча муҳим маълумотлар баён этилган. Гарчи мақолада чет элларда ўрнашиб қолган тасаввур бўйича «Мўғуллар сулоласи» ҳақида сўз юритилса-да, аслида у моҳиятига кўра бобурийлар салтанатидир.

Инглиз тилида чоп қилинган шу мақолани жамғармамиз фаоллари ўзбекчага ўгиришди.

Имкони бўлса, уни газетангиз саҳифаларида ёритсангиз. Ўйлаймизки, у ўқувчилар учун янгилик бўлур эди.

Зокиржон МАШРАБОВ,
Бобур номидаги Халқаро жамғарма раиси.

Турнима ШАМА

МЎҒУЛЛАР САЛТАНАТИНИНГ ВОРИСАСИ

Ўтмиш шукуҳини хотирлаб, йўқолган бойликларни афсусланиб эслайди

Мўғуллар салтанатининг кечмиш тарихини ўзгартириб бўлмайди. Ким билсин, эҳтимол, тақдирида битилган бўлса, салтанат тожи шу аёлнинг боши узра ҳам ярқираши мумкин эди...

Аммо Покиза Султон Бегим —Ҳиндистондаги Мўғуллар сулоласининг ҳозир барҳаёт бўлган сўнгги вакилларидан бири бу хусусда афсусланмайди.

«Шаъну шавкат бари ўтиб кетди, бироқ, бахтимизга, бизларга нисбатан инсоний меҳр-эҳтиром ҳануз мавжуд», дейди Баҳодиршоҳ Зафарнинг эвараси бўлмиш Покиза Султон Бегим. У яқинда Ҳиндистон маданий алоқалар кенгашидаги хизматини тарк этди. Эндиликда у ўзининг ўртаҳол ижтимоий аҳволи ва қариндошларининг мадад-кўмагидан мамнун ҳолда умргузаронлик қилаётир.

Волидаи муҳтарамаси — тўқсон икки ёшида қазо этган Қамар Жаҳон Зебуннисобегим вафотидан сўнг у Олий Суднинг таниқли адвокати Дониёл Латифий билан турмуш қуриб, ҳозирги пайтда Деҳлининг жанубида ҳаёт кечирмоқда.

Лекин мозийнинг улуғвор ва муҳташам жозибасини осонликча унутиб бўлмайди. Хусусан, мўғуллар салтанати давридаги тарихий обидалар доимо ўша буюкликни ёдга солиб туради.

«Бу ёдгорликлар дилимда аждодларим бу мамлакатга қилган беқиёс хизматлар билан фахрланиш ҳиссини уйғотади, — дейди Покиза Султон Бегим. — Мўғуллар бу юртга муҳожир бўлиб келган эдилар. Аммо улар тез орада Ҳиндистон халқи билан шу даражада киришиб кетдиларки, бу ҳол кейинчалик мамлакат ривожида тажассум топди. Узоқни кўзлаган, саховатли бу ҳукмдорлар ўлка аҳлига қариндошлик ришталари билан боғланиш мақсадида ҳатто ҳинд маликаларига ҳам уйланишди».

Покиза Султон Бегим мумтоз аждодлари маданиятига хос анъаналарни давом эттирмоқда.

«Дўстларимнинг аксарияти ҳиндлар, — дейди у, — умуман, одамлар орасида миллату мазҳабига қараб ажратиш бўлиши лозим эмас».

Унинг ўз оиласидан ташқари барча қариндош-уруғлари Ҳиндистон иккига бўлинган пайтда Покистонга кетиб қолишган. «Уларнинг бу борада айби йўқ, улар ҳижратни вақтинчалик бир чора деб билган эдилар», дейди у.

Чиндан ҳам бу одамларнинг кўпчилиги тез орада юртларига қайтишга қаттиқ ишонишган. Шу боис у ёқда ҳовли-жой ҳам сотиб олишмаган. Бу ҳақда ҳикоя қилар экан, Покиза Султон Бегимнинг кўзларида ёш пайдо бўлади.

Унинг ота-онаси Ҳиндистон Миллий конгрессига бўлган ишонч-эътиқоди туфайли ватанга қайтиб келишни афзал кўрдилар.

«Бўлиниш пайтидаги тўс-тўполонларда бизнинг Деҳли четидаги мол-мулкимиз талаб кетилган эди. Бизга Дарёи Ганждан бошпана беришди, шундан буён бирор жойга кетиш зарурати туғилмади», дея хотирлайди у.

Покиза Султон Бегим марҳума онасидан эшитган ўтмиш ҳикояларини — шоирлар каломи ва беҳисоб меҳмонлару қариндош-уруғлар ташрифидан файзга тўлган улуғ хонадон ҳаётини яхши эслайди. Отасининг касби гарчи физик бўлса-да, у ҳам соҳиби оламлар даврасига мансуб, яъни Панжобдаги Палли тумани ҳокимининг ўғли эди. У бобурийлар сулоласига мансуб малика Қамар Жаҳон Зебуннисобегимга уйланиб, Деҳлини беҳад ёқтириб қолади.

«Отам бор давлатини қаттиқ меҳнат билан топган эди», дейди Покиза Султон Бегим. Камтар ва камсуқум инсонлар бўлган ота-онаси мўғуллар мулкига ворис ўлароқ ҳеч қандай даъво қилган эмаслар. «Ҳақиқий демократ кишилар сифатида улар инсон ўз меҳнати билан ишлаб топган нарсагина унинг ўзиники бўлишига ишонар эдилар», дейди у. Онаси ҳатто оилавий мерос бўлиб авлоддан-авлодга ўтиб келаётган қимматбаҳо зеб-зийнат ва мактубларни ҳам Ҳиндистон мустақилликка эришганидан сўнг давлатга топширади. Бу буюмлар орасида Қамар Жаҳон Зебуннисобегимнинг сепига қўшиб берилган Аврангзеб Оламгирнинг қиличи ҳам бор эди.

Покиза Султон Бегимнинг айтишича, онаси Маданият вазирлигининг илтимосига кўра дам-бадам хорижий меҳмонларга ҳамроҳлик қиларкан. Ва уни ҳамиша мўғул подшоҳларининг Ҳиндистондаги бевосита вориси сифатида таништиришган.

Онасидан сўнг бу вазифани адо этиш Покиза Султон Бегим зиммасига тушган. Учрашувлар чоғида унга Мўғуллар салтанатининг турмуш тарзи, ҳашамат ва мероси ҳақида беҳисоб саволлар беришади. Ўзининг буюк аждодлари билан ифтихор қиларкан, у ота-онаси унга ҳеч вақт насл-насабини рўкач қилиб мақтанишга изн бермаганликларини эслайди.

«Гарчи ундан буён талай замонлар ўтиб кетган бўлсада, кўп одамлар бизни иззат-ҳурмат қилади», дейди у. Камтарлик ва қаноат каби чин инсоний фазилатларни онаси мудом фарзандлари қалбига сингдиришга интилар эди. Айни шу фазилатлар билангина улуғ аждодларимиз сингари юксак чўққиларни эгаллаш мумкин, деб ҳисоблар эди у.

Балки шу боис унинг ота-онаси «Мўғули аъзам» фильмини кўргандан сўнг қаттиқ ранжишган экан. Покиза бегим бу ҳақда шундай дейди: «Отам фильмда шаҳзода Салим (Жаҳонгир — тарж) образини яратган Далип Кумар ўз отасига нисбатан қилган хатти-ҳаракатга сира ишонмас эди. Албатта, аксарият фарзандлар ўз манфаати ва нуқтаи назарини ҳимоя қилганида қўшиб-чатишдан тап тортмайди, аммо уларнинг бирортаси ҳам отасининг кўзига тик қаролмайди. Бу сингари фильмлар мўғуллар ҳақида нотўғри тасаввур беради».

Покиза Султон Бегимнинг фикрича, Аврангзеб тожу тахт учун ўз биродарларини маҳв этган кундан бошлаб бу сулола тарихидаги инсоний қадриятларга завол етди. Аврангзебдан сўнг ҳукмронлик қилган мўғул шоҳлари қудратли салтанатнинг фақат заифлашувига хизмат қилдилар. Давлат тепасига олижаноб ва мутаассир Баҳодиршоҳ Зафар келгунига қадар бу ҳол давом этди».

Маълумки, бу шоҳнинг барча ўғиллари инглизлар томонидан ўлдирилади. Ёлғиз беш яшар ўғли Мирзо Фотиҳ-улмулк Баҳодирнигина содиқ мулозимлар қалин ўрмонга яшириб, бир қанча вақт шу ерда тарбиялайдилар.

Буюк Британия қироличаси Елизавета Ҳиндистонга ташриф буюрганида Қамар Жаҳон Зебуннисобегим мўғуллар маликаси бўлгани туфайли тантанали қабул маросимига махсус таклиф этилади.

Кейинчалик эса Лаъл Қалъада Баҳодиршоҳ Зафар таваллудининг 100 йиллиги нишонланганида малика Қамар Жаҳон олий мақом меҳмонлардан бири сифатида иштирок этади. Бу вақтда унинг оёқ-қўли фалаж бўлиб, аравачада юришига қарамасдан, Жавоҳарлаъл Неру ва Индира Ганди уни самимий муборакбод этадилар.

Ана шундай эътиборли имкониятларга эга бўлса ҳамки, Покиза Султон Бегимнинг онаси ҳеч қачон ёрдам сўрамаган, ҳатто давлат томонидан тайинланган нафақадан ҳам воз кечган. Аксинча, у ўзидаги жамики тарихий бойликларни давлатга топширган. Ҳатто қизларини ўқимишли қилиш учун мол-мулкининг бир қисмини сотишга мажбур бўлганида ҳам у асло «пушаймонлик ҳиссини туйган эмас». Гарчи сўнгги ўттиз йил давомида фалаж бўлиб ётиб қолган бўлсада, Қамар Жаҳон Зебуннисобегим жамоат ишларида фаол қатнашар, қизларига хат-саводни ҳам ўзи ўргатган эди.

«Бошимиздан ўтган кунлар тарихдан ўз ўрнини олди, биз у кунларни ҳурмат билан хотирлаймиз, — дейди Покиза Султон Бегим. — Бу ўтмиш айни вақтда бизнинг бугунимиз ва келажагимиз ҳамдир. Шу боис ҳам мозий ғоят муҳим аҳамиятга эга».

Ҳозирги кунда турмуш ўртоғи билан осойишта ҳаёт кечириб келаётган Покиза Султон Бегим оиласига бирорта фарзандни асраб олиб тарбиялашни режалаштирмоқда. Унинг яна бир нияти — тақдир тақозоси билан Европа ва Покистонда истиқомат қилаётган қариндош-уруғлари билан дийдор кўришмоқликдир.

Наргиза ШУКУРОВА,
Хайриддин СУЛТОНОВ
таржимаси.

Мутолаа ва мушоҳада

ДЕМОГРАФИЯ

Биз уни чуқур ўрганмасак бугунимиз-у, эртамиз чиройли бўлиши маҳол

Жамият ижтимоий тараққиётининг бош омили инсон ва унинг камолотидир. Шундай экан, шахснинг ўсиши учун зарур шарт-шароитнинг яратилиши, аҳолининг фаровонлиги ва етуклиги билан боғлиқ муаммолар бунинг асосида туради. Афсуски, кейинги пайтда демография соҳасида илмий-тадқиқотлар айтарли олиб борилмади. Ваҳолонки, бундай маълумотларсиз бозор иқтисодига асосланган ижтимоий сиёсатни самарали амалга ошириш қийин. Охирги статистик маълумотларга кўра, Ўзбекистонда ҳозир аҳолининг ўртача яшаш умри 69 ёшгача етганлиги ниҳоятда қувонарли кўрсаткич.

Демографик жараёнларни атрофлича тадқиқ қилиш ишлаб чиқариш кучларини жойлаштириш ва улардан самарали фойдаланиш каби муаммоларни ҳал этишда ҳам муҳим аҳамиятга эга. Шу жиҳатдан қараганда Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси «Фан» нашриёти томонидан чоп этилган тарих фанлари номзоди Дилором Бобожонованинг «Ўзбекистонда демографик жараёнлар ва уларнинг хусусияти» номли монографияси айни муддао бўлди.

Туғилишнинг юқорилиги, ўлимнинг нисбатан пасайганлиги, никоҳнинг кўплиги, ажралишнинг нисбатан камлиги таъсирида республикада аҳоли кейинги ўн йилликлар давомида тез суръатлар билан ўсди. Муаллиф олиб борган тадқиқотлар шундан далолат берадики, бизда аҳоли кўпайишининг энг юқори суръатлари ҳозирги босқичга тўғри келар экан. Маълумотларга кўра, олдинги ўттиз йиллик давр мобайнида Ўзбекистон аҳолиси 3,5 миллион кишига ортган бўлса, кейинги ўттиз йил ичида 12 миллион кишига кўпайди. Вилоятлараро аҳоли ўсиши фарқини илмий нуқтаи назардан ўрганиш, чуқур таҳлил қилиш, ишлаб чиқариш кучларини тўғри тақсимлаш, экологик муаммоларнинг бироз бўлса-да, олдини олиш ва уни бартараф этиш, мутасадди ташкилотларнинг узоқ муддатга мўлжалланган ижтимоий-иқтисодий ва демографик характердаги қатор тадбирлар дастурини ишлаб чиқишида жуда муҳимлиги рисолада кенг баён қилинган.

Ўзбекистон аҳолисининг ўсиши, миллий таркибидаги ўзгаришлар, аҳоли миграцияси (кўчиб юриши) муаммолари, меҳнат ресурсларидан фойдаланиш, уларнинг ҳудудлараро қайта тақсимланиши, аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишнинг ижтимоий-экологик муаммолари каби масалалар монографияда кенг ёритиб берилган. Жумладан, ишсизлик каби ижтимоий муаммо асосан қишлоқ жойларда анча жиддий тус олганлиги, шу боис, аввало, фаол демографик сиёсатни ишлаб чиқиш, амалга ошириш йўллари кўрсатиб ўтилади. Бу сиёсат, — деб ёзади муаллиф, — аҳолининг ўсиш суръати юқори бўлган жойларга марказлашган маблағ ва ресурсларни тақсимлаш ҳамда қайта тақсимлаш, ишлаб чиқаришни кенгайтириш, унинг самарадорлигини ошириш, меҳнатга яроқли аҳолини ижтимоий-фойдали меҳнатга жалб қилишни яхшилаш, шу мақсадда уларни тармоқ, ҳудуд, корхоналар ўртасида тақсимлаш ва қайта тақсимлаш, ўрта ва майда корхоналарни кўпайтириш, аҳолининг уй-жой шароитини яхшилаш, болаларга бериладиган нафақаларни ошириш, туғиш ва ҳомиладорлик даври муддатини кўпайтириш, оилани мустаҳкамлаш, иш жойларидаги маънавий муҳитни яхшилаш каби йўллар билан амалга оширилади.

Монографияни ўқиб, шундай хулосага келиш мумкин: узоқ йиллар демографик вазиятга етарли эътибор берилмаган. Фақат мустақиллигимиз шарофати билан республикамиз ҳаддан ташқари оғир бўлган демографик юкни бироз енгиллаштиришга, барча соҳалардаги қийинчиликларни бартараф этишга эришмоқда. Ана шу жараёнда озгина бўлса-да, хатолик ва камчиликларга йўл қўймаслик учун демографик жараённи изчил суръатда ўрганиш ва шу асосда истиқболни белгилаш муҳим аҳамиятга эга.

Исо ЖАББОРОВ,
фалсафа фанлари доктори, профессор.
Ойгул СУЮНОВА,
ЎзРФА тарих институтининг илмий ходими.

ҲАФСАЛА

· АРЧИЛГАН турпни сомон шаклида майда тўғрайсиз ва нафис ҳалқачаларга ажратилган пиёз билан аралаштирасиз. Кейин қирғичдан ўтказилган қизил сабзини қўшиб, туз, қалампир ва узум сиркаси севалаб, таъмини ростлайсиз. Салатни безатиб, ликопчаларда дастурхонга тортасиз.

***

· ҚУЮҚ ва ёғли таомларга мўлжалланган салат ҳам хушхўр бўлади. Бунинг учун турп майда сомон шаклида тўғралади. Нордон анор сувидан таъбга кўра аралаштириб, дастурхонга тортилади.

***

· ПИЁЗНИ майда тўғраб, иссиқ сув билан 2-3 марта ювиб, бироз туз сепиб қўясиз. Кейин анор доналари ажратилиб, пиёзга аралаштирилади ва ликопларда тортилади.

***

· КАРАМНИНГ ўзак ва баргини сомон шаклида тўғраб, устига туз сепиб қўясиз. Пиёзни юпқа тўғраб, мижғиб, карамга аралаштирасиз. Турп ва сабзини қирғичдан ўтказиб, уни ҳам қўшинг. Кейин суюқ томат ҳамда доғланган пахта мойи қўшиб, масаллиқни аралаштирасиз. Узум сиркаси ва майдаланган саримсоқ пиёз қўшсангиз салат яна ҳам тотли бўлади.

CUKURS - BIZNESS
ЩУКУРС - БИЗНЕС ТАКЛИФ ҚИЛАДИ:

Шакар етказиб бериш бўйича шартномамизга ҳиссадор бўлсангиз,
СИЗ ҲАР ОЙДА 20 ФОИЗДАН 27 ФОИЗГАЧА ФОЙДА ОЛИШИНГИЗ МУМКИН.
5000 сўмингиз бир ой ичидаёқ 6000 сўмга кўпаяди.

Ҳар бирингиз биз билан ҳамкорликда маблағ ишлаб топишингиз мумкин.

Бизнинг манзил:
Тошкент шаҳри, Ниёзбек йўли (аввалги Урицкий) кўчаси, 6-уй, 101-хона.
Телефонлар:(3712) 60-04-17, 34-05-07, 34-00-98.

Бунинг учун фақат қўнғироғингиз кифоя!

"Ўзбекистон овози" газетаси иқтисодий, реклама-ахборот иловаси

ОСИЁ БОЗОРИ

1996 йил 9 февраль, жума №1 (69).

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

КОРХОНА, ТАШКИЛОТ, МУАССАСА РАҲБАРЛАРИ ҲАМДА МУШТАРИЙЛАР ДИҚҚАТИГА

«Ўзбекистон овози» газетаси таҳририятига тегишли «ОСИЁ БОЗОРИ» иқтисодий, реклама-ахборот иловаси нашр этила бошланди.

Азиз газетхон! Ушбу ҳафталикда иқтисодиётга оид хилма-хил материаллар, барчага фойдали бўлган ахборотлар, рекламалар ва шахсий билдирувлар чоп этилади.

Агар Сиз ўз яқинларингизни туғилган кунлари билан муборакбод этмоқчи бўлсангиз, марҳамат, газетамиз хизматингизда. У Сизнинг қутловларингизни, шахсий эълон ва билдирувларингизни арзон нархда тез ва соз, кўнглингиз истаган ҳолда чоп этади. Мазкур ҳафталик ҳар қандай реклама учун энг қулай ва арзон нашрдир.

Сиз жаҳон бозорига фақат «Осиё бозори» орқали чиқишингиз мумкин. У барча корхона ва меҳнат жамоасининг ишини нафақат Марказий Осиёга, балки МДҲ давлатларига ва бутун жаҳонга кўз-кўз қила олади. Сиз «Осиё бозори» орқали ўзингизга ҳамкор топишингиз мумкин. Хуллас, «Осиё бозори» тадбиркорларнинг бозорига барака олиб кирадиган газетадир.

Азизлар, «Осиё бозори»га марҳамат! Сиз бизга барча масалаларда 33-38-55 ва 33-79-14 телефонлари орқали мурожаат қилишингиз мумкин.

Ўзбек-Турк «Акатэкс» қўшма корхонаси пул ўтказиш йўли билан 50 ва 15 кг.ли поли-пропилен ун қопларини, тегирмон вальцлари ҳамда IBM 486 Дх2 — / 66/350 / SV6A компьютерларини сотади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Маяковский кўчаси, 6 уй. (Тельман боғи қаршисида). Телефонлар: 67-77-41, 67-23-74.

Ўзбекистон ХДП МК Котибияти Навоий вилоят партия кенгаши биринчи котиби Д. А. Воҳидовга волидаи муҳтарамаси **Шарофат момо**нинг вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси шоир **Тўлқин ИМОМХЎЖАЕВ**нинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оиласи ва дўст-биродарларига чуқур таъзия изҳор этадилар.

Осиё қишки спорт ўйинлари

КУМУШУ ОЛТИН ҲАМ БЎЛАДИ

· Хитойнинг Харбин шаҳрида учинчи Осиё қишки спорт ўйинлари иштирокчилари бўлган 16 мамлакат қатори Ўзбекистон Республикаси Давлат байроғи ҳам ҳилпираб турди.

Маълумки, мусобақалар Харбин ва Ябули тоғли ўлкасида давом этди. Қарийб 500 нафар йигит-қиз спортнинг 9 тури бўйича қизғин баҳсларда совринли ўринларга талабгорлик қилди. Мутахассисларнинг фикрига қараганда бу сафарги мусобақада Хитой, Япония ва Қозоғистон терма жамоалари фахрли ўринларга асосий даъвогарлардан саналади. Боиси, спортчи, тренер ва хизматчиларни қўшиб ҳисоблаганда хитойликлар 181 киши бўлиб мусобақага келишган бўлса, японлар 180, қозоғистонликлар 139 вакилга эгадир.

Албатта, республикамиз спортчиларининг муваффақиятлари мухлисларни қизиқтириши табиий. Бундай нуфузли халқаро баҳсда биринчи марта иштирок этган вакилларимиздан ака-сингил Комил ва Ильмира Ўрумбоевлар тоғ-чанғи бўйича супергигант баҳсида 9 ва 12-ўрин билан қаноатланишди. Йигитларнинг чанғида акробатика машқларини бажариши, яъни фристайл баҳсида Сергей Бринер бронза медалига эга бўлди.

Ҳайдар НОСИРОВ.

Футбол — миллионлар ўйини

ОРИЯТ ВА ИФТИХОР МАКТАБИ

«Клубни ташкил этиш, унинг муваффақиятли фаолият кўрсатишини таъминлашда барча ташкилий ва молиявий масалаларни ҳал этишга қодир бўлган маҳаллий ҳокимият органлари, спорт ташкилотлари, шунингдек, ҳомийлар, корпорациялар, фирмалар, бошқа юридик ва жисмоний шахслардан иборат муассислар томонидан амалга оширилади».

(Республика Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистонда футболни ривожлантиришнинг ташкилий асослари ва принципларини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қароридан).

Шўрчи туманининг «Тегирмончи» футбол командаси жамоаси келгуси йилда олий лигада ўйнаш ҳуқуқини қўлга киритишни мўлжалламоқда.

Аввало, командамизни таништирай: у 1993 йилда Шўрчи дон маҳсулотлари ҳиссадорлик жамияти ҳомийлигида ташкил топди. 1995 йили эришган ютуқлари салмоқли бўлди. Команда мамлакат биринчилигининг 1-лигасига чиқди ва кучли олтиликдан ўрин олди.

Бу йилги мақсад — олий лигага чиқиш. Бу шунчаки хаёл, ширин орзугина эмас. Вилоятимиз шароитида йил-ўн икки ой футбол ўйнаш мумкин. Ҳар қалай унча-мунча куннинг совуғи танаффуссиз машқ қилиш, тайёргарлик кўриш, ўзини чиниқтиришга халақит бермайди. Айтмоқчиманки, ўйингоҳни вақтида таъмирладик. Машқлар мунтазам ўтказилмоқда, Рустам Ражабмуҳаммедов, Шавкат Нуриддинов, Сергей Адамбоев, Сергей Захаренко, Баҳодир Акбаровларнинг ўтган мавсумдаги ўйинларини кўриб, шўрчиликларнинг кўнгли тоғдай кўтарилган эди. Аслида командани 1-лигага олиб чиққан «ўзаги» ҳам шулар эди. Бундан кейин ҳам умидимиз шу «юлдуз»ларимиздан. Иккинчидан, командага четдан ўйинчи таклиф қилиш режасидан воз кечамиз. Шўрчида ёшларнинг жони-дили — футбол. Томошабинлик ўз йўлига. Тўп суришни яхши кўришади улар. Ўринбосарлар гуруҳини ташкил этяпмиз. 14-16 ёшли ўсмирларни тарбиялашга алоҳида эътибор беряпмиз.

Яна бир муҳим омиллардан бири мухлислик маданиятидир. «Тегирмончи» ўйнаган кун Шўрчида байрам бўлиб кетади. Жамоалар яхши ўйинчиларга, тўп урган ҳужумчиларга ўзларининг совринларини эълон қиладилар. Кўпгина ишқибозлар ўз ҳисобларидан мукофотлар белгилайдилар. Ўйингоҳ томошабинга тўлиб кетади. Ана шунда мен футболнинг спорт турлари ичида энг оммавийлигини, футболҳордиқ, маданий дам эканини, футбол одамларни бирлаштиришга, ориятга ўргатадиган мактаб эканлигини ҳис этгандай бўламан. Ўз командасининг ўйинидан завқлана биладиган одамларнинг руҳлари тетик, кайфиятлари чоғ бўлади. Футбол одамни ўз қавмини севишга, ҳурмат қилишга ўргатади. Қавмни севган — Ватанни севади.

Эркин ҚУРБОНОВ,
«Тегирмончи» командасининг президенти, Шўрчи дон маҳсулотлари ҳиссадорлик жамиятининг раиси.

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КЕНГАШИ

Бош муҳаррир: Азим СУЮН

Таҳрир ҳайъати:
Абдулла ОРИПОВ, Абдулҳафиз ЖАЛОЛОВ, Азиз НОСИРОВ, Алимқул СУЛТОНОВ (масъул котиб), Аслиддин БОЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Ислом ШОҒУЛОМОВ, Хайрулла ЖЎРАЕВ, Шоқосим ШОИСЛОМОВ, Шуҳрат ЖАББОРОВ (бош муҳаррир ўринбосари).

БЎЛИМЛАР:
Мафкура ишлари ва партия ҳаёти — 33-20-36, 36-54-35.
Парламент фаолияти ва ҳуқуқ — 36-26-70, 36-57-19.
Иқтисодиёт — 33-21-43, 36-57-22.
Фан ва маданият — 33-07-20, 36-33-40.
Хатлар ва оммавий ишлар — 33-76-04, 36-54-06.
Ахборот ва спорт — 33-12-56, 36-55-16.
Халқаро ҳаёт — 33-47-80, 33-12-16.
Реклама ва эълонлар — 33-38-55, факс: 33-79-14.

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:
Андижонда -- 5-27-11; Самарқандда -- 35-22-90;
Бухорода -- 3-54-87; Тошкентда -- 33-12-56;
Гулистонда -- 2-26-22; Урганчда -- 6-51-35;
Жиззахда -- 3-31-86; Фарғонада -- 26-37-16;
Навоийда -- 3-75-43; Қаршида -- 3-25-79;
Намангана -- 6-43-43; Қумқўрғонда -- 5-26-24.
Нукусда -- 7-58-83;

Сотувда эркин нархда.

● Рўйхатдан ўтиш тартиби №00 120
● Газета офсет усулида А—2 форматида босилади
● Ҳажми 2 босма табоқ
● Г — 062

Навбатчи муҳаррир Қ. ЭШМАТОВ, навбатчи Ҳ. ЭРМАТОВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ТОШКЕНТ, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32-УЙ.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Босишга топшириш вақти -- 21.00. Топширилди -- 21.00.

1 2 3 4 5 6.